

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління валютними операціями банку за матеріалами
АТ «Укресімбанк»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС. 021211.01.03.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСмз-21-1 _____ Богдана ЛОГІНОВА
Підпис, дата Ім'я прізвище

Керівник: д-р. екон. наук, професор _____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ім'я прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ім'я прізвище

_____ 2022 р.

Хмельницький 2022

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1 Загальнотеоретичні основи управління валютними операціями банків	8
1.1 Сутність та характеристики валютних операцій як об'єкту управління	8
1.2 Концептуальні основи управління валютними операціями банку	15
2 Аналітична оцінка та аналіз ефективності управління валютними операціями банків	27
2.1 Оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку валютного ринку в Україні у 2019-2021 роках	27
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках	36
3 Напрями удосконалення елементів системи управління валютними операціями АТ «Укрексімбанк»	55
Висновки	66
Список використаних джерел	70
Додатки	77

Вступ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах валютні відносини відіграють вельми велике значення, оскільки діяльність на фінансовому ринку носить глобальний характер. Під час інтеграції банківської системи України у міжнародний фінансовий простір виникає досить гостра необхідність дослідження діяльності банків в сфері валютних операцій. Наразі, валютні операції виступають одним із найскладніших та найризикованіших видів банківського бізнесу, тому що вони можуть бути, і джерелом значних прибутків і результатом збитків.

Питання управління валютними операціями банківських установ були предметом дослідження багатьох вчених: С. Боринець, В. Гейця, Р. Гранта, О. Гудзь, М. Дем'яненка, О. Дзюблюк, М. Кропивка, В. Ковальова, Т.Косової, А. Мороза, О. Петрука, Д. Портера, Я. Пітера, П. Саблука, М. Савлука, В. Савчука, Л. Худолій, та багатьох інших. У той же час, незважаючи на значний доробок учених у цій сфері, ще недостатньо розроблені та вивчені питання підвищення ефективності валютних операцій банків за умов значних коливань курсу національної валюти. Усе зазначене обумовлює необхідність продовження дослідження актуальних питань, це й зумовило вибір теми дипломної роботи, її мету, завдання та напрями дослідження.

Мета дипломної роботи полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних основ управління валютними операціями банків та їх удосконаленні.

Для досягнення окресленої мети в роботі було поставлено і вирішено такі завдання дослідження:

- з'ясувати сутність і основні характеристики валютних операцій банку як об'єкту управління;
- обґрунтувати концептуальні основи управління валютними операціями банку;

- здійснити оцінку сучасного стану та тенденцій розвитку валютного ринку в Україні у 2019-2021 роках;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках;
- розробити напрями удосконалення елементів системи управління валютними операціями АТ «Укресімбанк».

Об'єктом дослідження виступають процеси управління валютними операціями банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти процесів управління валютними операціями банку.

Методи дослідження. Згідно до поставлених завдань використано такі методи дослідження: наукової індукції і дедукції, порівняння, діалектичний та системний. Застосовувались методи наукового пізнання при уточненні категоріального апарату дослідження і визначенні структури та змісту елементів системи управління валютними операціями банку. Використано графічний, табличний і порівняльний методи у ході дослідження результативності функціонування банків на валютному ринку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

1) *удосконалено* елементи системи управління валютними операціями банку шляхом розробки складових системи контролю валютних ризиків банку. Дієздатність цієї системи забезпечується застосуванням методів регулювання валютного ризику, що дозволяє банку миттєво реагувати на виклики і небезпеки, які викликають та створюють ризики на валютному ринку;

2) *дістали подальшого розвитку* система оцінки валютних операцій та послідовність формування стратегії розвитку валютних операцій банку. Це дозволить оптимізувати систему управління валютними операціями та підвищить її ефективність.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені в роботі теоретико-методичні підходи, висновки та рекомендації

поглиблюють концептуальні аспекти управління валютними операціями банку.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати дослідження були викладені на III Всеукраїнській науково-практичній Інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2022 р., м. Хмельницький, Хмельницький національний університет) та опублікуванні у науковій праці, обсягом 0,3 друк. арк. [31].

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 76 сторінок (без додатків) комп'ютерного тексту і містить 21 таблицю, 21 рисунок та 2 додатки. Список використаної літератури налічує 59 найменувань і розміщений на 7 сторінках.

1 Загальнотеоретичні основи управління валютними операціями банків

1.1 Сутність та характеристики валютних операцій як об'єкту управління

Ефективне управління валютними відносинами має здійснюватися із застосуванням системного підходу. Серед основних суб'єктів національного валютного ринку головну, провідну роль відіграють банківські установи, які здійснюється переважна кількість операцій із валютними цінностями. Отже, саме банки є найбільш вразливими до зовнішніх і внутрішніх змін на валютних ринках.

На підставі аналізу різних джерел проведемо дослідження трактування поняття «валютні операції» (таблиця А.1).

Результати аналізу наукових джерел свідчить, що поміж науковців відсутня єдина думка щодо цього поняття, оскільки під валютними операціями науковці розуміють контракти/угоди, вид діяльності, порядок дій, тощо [8, 23, 46, 52 та ін.]. На наш погляд це пов'язано:

- по-перше, із різними теоретичними підходами дослідників до визначення сутності валютних операцій;
- по-друге, із бурхливим розвитком інформаційних технологій, що ускладнюють і змінюють процеси здійснення зазначених операцій.

До прикладу С. Боринець стверджує, «що, у широкому розумінні, валютні операції є конкретною формою прояву валютних відносин в економічній практиці. У вузькому розумінні валютні операції розглядаються як вид банківської діяльності з купівлі-продажу іноземної валюти» [10, с. 25]. На наш погляд, запропоноване визначення є дещо спрощеним, тому що значно звужує діяльність банківської установи на валютному ринку.

Вітчизняні вчені Т. Демчук [28, с. 212] і Л. Петрашко [46, с. 14-15] визначають валютні операції як такі, що: «пов'язані з переходом права

власності на валютні цінності, за винятком тих, що здійснюються між резидентами у валюті України; пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності; пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням по території України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за кордон валютних цінностей».

Запропоноване ученими визначення валютних операцій банків дещо дублює визначення, яке задеклароване в Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року.

Вважаємо, із урахуванням вищезазначених підходів, що валютні операції можна визначити як *сукупність дій, котрі здійснюються згідно до чинного валютного законодавства і на підставі вкладених договорів між суб'єктами валютних правовідносин. Результатом валютних правовідносин є перехід права власності на валюту і валютні цінності. Винятком є операцій, які здійснюються між резидентами у національній валюті України. Це сукупність дій по розміщенню чи наданню (отримання) послуг щодо обслуговування рахунків в валюті і валютних цінностях та використання валюти як засобу платежу.* Такий запропонований нами підхід підкреслює законодавчу регламентацію валютних операцій банківської установи та розкриває сутнісні характеристики даного поняття.

Здійснене нами дослідження наукової літератури і законодавчих актів України свідчить про відсутність єдиної класифікації валютних операцій банківських установ.

Найчастіше у науковій літературі пропонують такий перелік різновидів валютних операцій як:

- конверсійні [18, с. 173];
- кредитно-депозитні; розрахункові [23, с. 89];
- міжнародні розрахунки [46];

- неторговельні валютні операції [52, с. 188];
- відкриття і ведення валютних рахунків, установлення кореспондентських відносин із іноземними банками [8, с. 67].

На підставі результатів дослідження різних джерел ми пропонуємо таку класифікацію валютних операцій банку (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Класифікація валютних операцій банку [8, 23, 46, 52 та ін.].

Класифікаційна ознака	Види валютних операцій
За характером впливу банку на валютні операції	Активні
	Пасивні
Залежно від переходу чи не переходу права власності на валютні цінності	Торговельні
	Неторговельні
Залежно від терміну здійснення валютні операції	Поточні
	Строкові
Залежно від правового наслідку проведення	Правомірні
	Неправомірні
За формою здійснення	Безготівкові
	Готівкові
За цільовим призначенням	Операції із метою одержання валюти для здійснення платежів за міжнародними розрахунками
	Операції хеджування
	Спекулятивні операції
За ефективністю результату*	<i>Ефективні валютні операції</i>
	<i>Неефективні валютні операції</i>

* доповнено автором

Ця класифікація валютних операцій банку була нами систематизована та доповнена. Вважаємо, що при класифікації валютних операцій доцільно розглядати валютні операції банку з позицій ефективності отриманого установою результату, тобто із точки зору виконання основної мети і задач кожної конкретної валютної операції, яка дозволить визначити вірність прийнятих управлінських рішень.

За класифікаційною ознакою (ефективність результату) ми пропонуємо розподіляти валютні операції на ефективні і неефективні.

Банки із метою забезпечення успішного виконання власних функцій на валютному ринку мають основну увагу приділяти організації валютної діяльності. Структурно-функціональна схема видів діяльності банку на валютному ринку подана на рисунку А.1.

Банківське валютне регулювання – це комплексний та підпорядкований законодавчим нормам державної валютної політики процес здійснення банками валютних операцій (діяльності банку) на засадах внутрішніх форм та методів регулювання і контролю із метою посилення фінансової безпеки держави та збереження фінансової стійкості банківських установ.

Як свідчать дослідження, виділити єдину, еталонну модель валютного регулювання, яка відповідає вимогам умов розвитку національної економіки і валютної діяльності банків України не можливо. Таким чином, «у банків виникає необхідність вирішення проблем пошуку і впровадження тих механізмів валютного регулювання і валютного контролю, які були б найбільш адекватні сучасному етапу розвитку української економіки» [18].

На сучасному етапі розвитку банківської системи України до об'єктів валютного регулювання і контролю банків слід відносити:

- адекватність зміненим параметрам валютного ринку, зокрема різким коливанням курсу національної валюти, внутрішньої нормативної бази щодо здійснення валютних операцій та управління ризиками, пов'язаними з ними [25];

- якість інформації про стан валютного ринку та внутрішнє середовище валютної діяльності банків, сформованої, зокрема, системою їх обліку, регулювання та контролю [22];

- якість політик, стратегій та інструментарію управління ризиками, що генеруються в ході діяльності банків на валютному ринку [46];

- якість відповідних контрольних заходів у контексті дотримання законів, нормативно-правових актів, внутрішніх положень щодо діяльності банків на валютному ринку, особливо в частині виконання функцій агентів валютного контролю [38].

Національний банк України разом із іншими органами здійснює процес валютного регулювання за допомогою різних інструментів (рисунок 1.1).

За допомогою цих інструментів НБУ має можливість впливати на монетарну політику, це, в свою чергу, позначається на організації валютних відносин в державі.

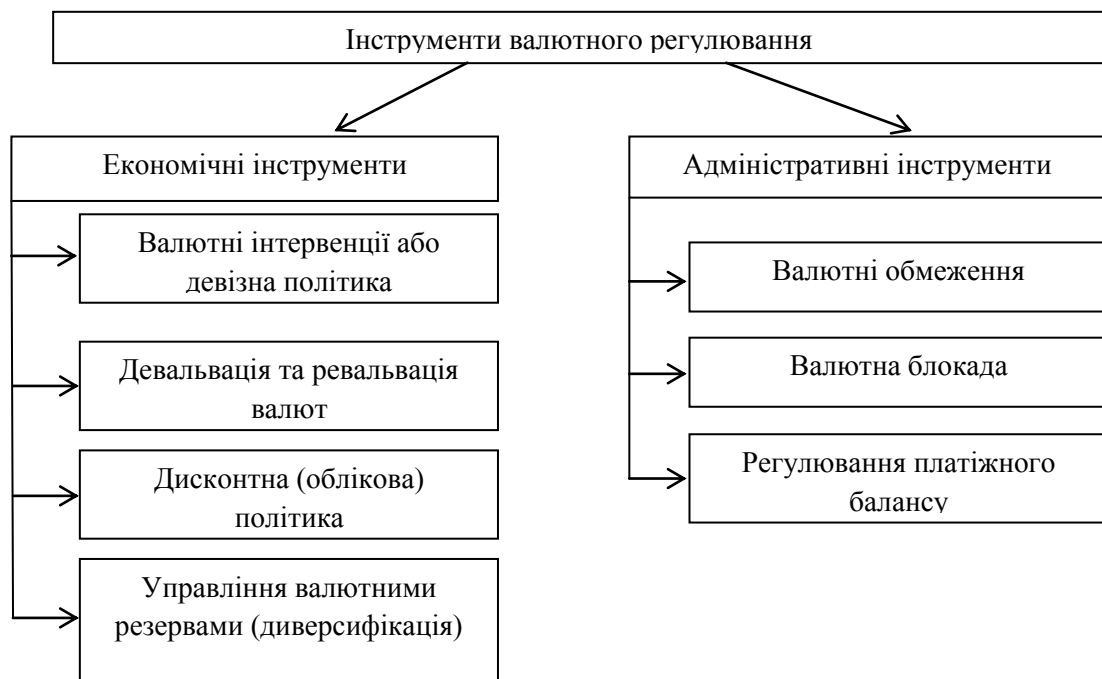

Рисунок 1.1 – Інструменти валютного регулювання

Систематизовано автором за джерелами [8, 23, 46, 52 та ін.].

Економічні інструменти валютної політики передбачають використання різних засобів стимулювання економічної зацікавленості суб'єктів ринку в здійсненні валютних операцій із метою впливу на динаміку обмінного курсу і інші макроекономічні параметри розвитку національної економіки.

До економічних (опосередкованих) інструментів валютної політики традиційно відносять:

- валютні інтервенції (девiзна політика);
- регулювання процентної (облікової) ставки - дисконтна політика національного банку;
- управління міжнародними резервами.

Слід підкреслити, що регулювання процентної ставки і управління міжнародними резервами доцільно і правомірно вважати інструментами грошово-кредитного регулювання.

Основним завданням економічних інструментів є корегування ринкової динаміки валютного курсу на макрорівні; запобігання появі небажаних тенденцій на внутрішньому валютному ринку; регулювання попиту та пропозиції на іноземну валюту [44].

В ринкових економіках, як показує міжнародна практика, «курсова динаміка знаходиться під впливом інструментів, пов'язаних з хеджуванням валютних ризиків, до яких відносять деривативи (ф'ючерси, форварди, свопи, опціони). Ці інструменти мають певну специфіку. Зокрема, зміна ціни контракту, базовим активом якого є валюта (хоча можуть бути й інші фінансові інструменти), суттєво впливає на вартість валютного курсу на спотовому ринку. Регулювання вартості контрактів здійснюється через обмеження на відкриття довгих і коротких позицій протягом торгового дня з метою недопущення різких курсових і цінових коливань базового активу на спотовому ринку. З огляду на це, ці специфічні інструменти правомірно віднести до економічних інструментів (опосередковано впливу на об'єкт регулювання) і включити в класифікацію» [42, с. 87].

Девізна політика провадиться у формі валютних інтервенцій. Під валютною інтервенцією розуміють пряме втручання центрального банку (НБУ) в операції на валютному ринку із метою регулювання курсу національної валюти шляхом здійснення операцій із купівлі-продажу іноземних валют.

Золотовалютні резерви держави є основним джерелом коштів для здійснення валютних інтервенцій. Зміна обсягів резервів може відображати масштаби державного втручання в процес формування обмінних курсів валют на валютному ринку.

Валютні інтервенції не є ефективним інструментом валютної політики у періоди валютних криз та нестабільної фінансової ситуації в державі. Проте вони є дуже дієвим засобом впливу на обмінний курс (курс національної валюти) при поточному регулюванні НБУ валютних відносин, «особливо коли перебіг господарських процесів у країні відзначається достатнім рівнем стабільності» [37].

Слід зазначити, що адміністративні інструменти валютної політики передбачають сукупність заходів з нормативно-правового регулювання багатьох аспектів функціонування валютного ринку держави і діяльності його учасників. Адміністративні інструменти це необхідне доповнення економічних важелів реалізації валютної політики. Головним напрямом адміністративного регулювання валютних операцій слугують валютні обмеження і валютний контроль, котрі полягають в установленні прямих законодавчих обмежень на здійснення операцій із купівлі-продажу іноземної валюти на валютному ринку.

Зазначимо, що створення ефективно функціонуючої системи валютного регулювання та контролю банків можливо при наявності достатнього і відповідного забезпечення. Це забезпечення включає у себе наступні блоки: організаційний; методичний (це методи регулювання); інформаційний; регулювання валютних ризиків; контрольний, мотивація персоналу. Перетворювальною ланкою системи валютного регулювання та

контролю банків виступають законодавчі акти, правила, норми, обмеження процедури, ліміти тощо.

Об'єктивний характер системи валютного регулювання та контролю визначається його сформуванням на основі процесів, які функціонують на валютному ринку а також відображають фундаментальні довгострокові закономірності та тенденції його розвитку валютного ринку. В свою чергу, ці закономірності і тенденції складаються із врахуванням суб'єктивних дій суб'єктів ринку, однак регулюються системою норм та обмежень державної валютної політики.

Системи валютного регулювання та контролю банків має інформаційну природу, що обумовлена характером взаємозв'язку між економічними явищами і процесами, а також рішеннями, які прийняті суб'єктами валютного ринку. Зазначені взаємозв'язки забезпечуються потоками інформації. Ці потоки відображаються динамікою показників результатів руху валютних грошових потоків і тому потребують застосування комплексу методів економічного аналізу. Зміни у динаміці показників, які характеризують валютні операції банків, також виступають підґрунтям для прийняття управлінських рішень і дій суб'єктів господарювання на валютному ринку.

У підсумку зазначимо, що ефективне використання банками взаємозв'язків всіх елементів системи валютного регулювання та контролю банків створює можливість досягнення оптимізації валютних відносин банків на підставі управлінських раціональних рішень.

1.2 Концептуальні основи управління валютними операціями банку

У ході інтеграції банківської системи України в міжнародний фінансовий простір виникає необхідність дослідження діяльності банків у царині валютних операцій. Важливим елементом валютної системи, яка

пов'язує національну економіку України з зовнішнім світом виступає валютний курс, який опосередковує обмін товарами, послугами і стимулює рух капіталів та кредитів, впливає на виробництво і науково-технічну співпрацю між державами, міграцію робочої сили та інші форми міжнародних економічних відносин. В зв'язку із цим ефективність діяльності вітчизняних банків на валютних ринках чинить безпосередній вплив на фінансові результати його клієнтів.

Наразі вітчизняні банки активно використовують іноземну валюту у своїй основній діяльності, вони формують різні за обсягами портфелі активів та зобов'язань у іноземній валюті. Валютні операції – це один із найскладніших та найризикованіших видів банківського бізнесу; вони можуть бути джерелом значних прибутків або і збитків. Усе це зумовлює необхідність удосконалення їх регулювання, і також підвищення ролі управління валютними операціями банків [20, с. 259].

Досліджуючи особливості управління валютними операціями банків потрібно зазначити, що:

- банки, як учасники системи валютних відносин, здійснюють її організацію шляхом виконання головної функції – організатора валютних відносин із допомогою таких підфункцій як посередництво в валютних конверсіях, посередництво у переливі валютних капіталів; посередництво у міжнародних розрахунках і посередництво у реалізації валютної політики [48, с. 29];

- банки, як найактивніші учасники валютного ринку, що забезпечує умови для здійснення валютних операцій і впливає на особливості функціонування і побудови взаємин між усіма учасниками валютних відносин, виконують найповніший спектр валютних операцій та взаємодіють з усіма його суб'єктами [48, с. 29];

- стан розвитку валютної діяльності банків у кінцевому підсумку впливає на якість виконання ними своїх функцій, як учасників системи валютних відносин, на рівень розвитку валютного ринку, а відтак банки

відіграють чи не найважливішу роль у системі організації валютних відносин [52, с. 130].

Наголосимо, що результати валютної діяльності банків залежать не тільки від економічних чинників. Досить важливими є організаційні чинники. Саме тому банкам варто значну увагу приділяти особливостям побудови цього виду діяльності, а саме розробити механізм управління.

В економічній літературі та на практиці під механізмом розуміють: послідовність дій окремих елементів; внутрішню будову, систему чогонебудь; метод, спосіб.

Під механізмом управління валютними операціям банку будемо розуміти сукупність взаємопов'язаних елементів, які на основі взаємозалежного, взаємообумовленого і постійного характеру визначають комплекс дій банку, що спрямовані на удосконалення організації і ведення діяльності на валютному ринку.

Банківські установи мають право здійснювати валютні операції при умові відповідності спеціальним вимогам Національного банку України. До таких належать: підключення до міжнародних інформаційних систем; підключення до електронної міжнародної системи платежів у іноземній валюті (S.W.I.F.T. тощо); наявність обладнання, спеціального операційного залу (дилерської кімнати, бек-офісу) із організацією охорони та системою допуску тощо.

Із врахуванням необхідності побудови ефективних комунікаційних каналів між окремими суб'єктами управління валютними операціями банку, а також їх вплив за виокремленими об'єктами потрібно розділити на окремі рівні (таблиця 1.2). Ці рівні відповідають визначеним часовим горизонтам та забезпечують розподіл сфер впливу згідно до наявних субординаційних зв'язків.

Слід зазначити, що виконання структурними підрозділами банку управлінських рішень, що суперечать іншим прийнятим рішенням (особливо в період при переході до більш жорстких режимів регулювання валютних

операцій і валютного ризику при отриманні негативних прогнозів) здійснюється у такому порядку:

– виконанню підлягає управлінське рішення органу вищого рівня управління;

– у випадку якщо суперечливі рішення прийняті органами, які належать до одного рівня управління, тоді виконанню підлягає рішення, яке є більш консервативним із точки зору валютного і суміжних ризиків.

Таблиця 1.2 - Характеристика рівнів управління валютними операціями банку [39, 46, 52 та ін.].

Рівень	Особливості управління
Інституційний	Представлений вищим керівництвом та власниками банку і передбачає здійснення стратегічного контролю в довгостроковій перспективі; неупередженої оцінки ефективності діяльності банку в цілому та його відокремлених підрозділів, систем тощо; визначення ставлення банку до валютного ризику та затвердження систем контролю за його рівнем.
Загально-банківський виконавчий	Передбачає здійснення контролю операцій; конкретизація ставлення до ризику на основі лімітів та обмежень; відповідності звітів та нормативних документів кращим практикам та вимогам регуляторних органів; виявлення недоліків та порушень установлених лімітів показників ризику; розробка комплексу заходів щодо усунення порушень.
Поточний виконавчий	Оперативний контроль та самоконтроль за дотриманням вимог внутрішніх документів, регламентів, процедур щодо управління валютними операціями та валютним ризиком. Головним завданням управління на цьому рівні є оперативне реагування на дію сукупності факторів, які можуть призвести до виникнення дисбалансів у ланці «ризик-дохідність», відповідно до затверджених лімітів.

Як уже визначено, метою управління на інституційному рівні є установлення цілей і стратегічний контроль за рівнем їх досягнення, саме тому у довгостроковій перспективі результати аналізу і моніторингу застосовуються для визначення перспективного рівня схильності банку до валютного ризику.

В свою чергу, стандартні функції суб'єктів управління виконавчого і поточного рівнів, виконання котрих має відбуватися постійно, незалежно від режиму управління валютними операціями і валютним ризиком подано, у таблиці 1.3.

Ініціалізація якісних сигналів моніторингу може здійснюватися усіма суб'єктами управління поточного і загальнобанківського виконавчого рівнів, однак рішення про зміну режиму регулювання операцій приймається комітетом із управління активами та пасивами за узгодженням голови правління банку або відповідального представника виконавчої ради директорів банку (фінансового директора, або директора із ризиків).

Підрозділ із ризик-менеджменту. Результати моніторингу стану валютного ринку демонструють наявність стійких негативних тенденцій стосовно ревальвації або девальвації національної валюти, зміни у регуляторній політиці НБУ чи зміни макроекономічних індикаторів.

Бізнес-підрозділи банку. Тут є економічне обґрунтування об'єктивної необхідності перегляду встановленого ліміту за валютною позицією або суміжними ризиками, які обумовлюється зміною поведінки клієнтів.

Казначейство. Загроза недотримання регуляторних лімітів Національного банку України на розмір відкритої валютної позиції і на основі інформації бізнес-підрозділів банку.

Із метою прийняття управлінських рішень і для вдосконалення облікової політики банківської установи необхідно постійно здійснювати внутрішньобанківський контроль і аудит.

Таблиця 1.3 - Стандартні функції управління валютними операціями банку

Органи управління	Функції
Правління	<ul style="list-style-type: none"> – реалізація визначеної стратегії управління валютними операціями; – погодження та затвердження внутрішніх нормативних актів з управління валютними операціями; – організація системи управління валютними операціями; – інформування спостережної ради та представників стратегічних комітетів щодо зростання рівня валютного ризику.
Комітет управління активами пасивами	<ul style="list-style-type: none"> – розгляд та затвердження звітів щодо управління валютними операціями та валютними ризиками; – затвердження граничних лімітів ключових показників ризику; – визначення структури лімітів; – урегулювання валютної позиції затвердження розмір можливого відхилення рівня ключових показників ризику.
Підрозділ із ризик-менеджменту	<ul style="list-style-type: none"> – актуалізація та перегляд внутрішніх положень, політик, процедур з управління валютним ризиком та підготовка пропозицій щодо внесення змін та доповнень на погодження правлінням банку; – розробка внутрішніх нормативні акти з управління валютним та суміжними ризиками; – розробка пропозицій щодо лімітів за ключовими показниками ризику; – незалежна кількісна оцінка валютного та суміжних ризиків, прогноз можливих змін валютних курсів; – бек-тестування моделей оцінки ризику, їх валідація та верифікація; – вартісна оцінка валютного ризику за різними сценаріями.
Казначейство	<ul style="list-style-type: none"> – підготовка пропозицій щодо розміру лімітів за ключовими показниками валютних операцій та валютного ризику; – контроль валютних позицій підрозділів та дотримання ними лімітів; – управління відкритими валютними позиціями в межах лімітів.
Бізнес-підрозділи	<ul style="list-style-type: none"> – щоденний розрахунок середньозваженого розміру валютної позиції та прогноз до кінця місяця з урахуванням динаміки емісійного результату за неторговельними операціями.

Систематизовано автором за [39, 46, 52 та ін.].

Можна виділити наступні основні напрямками аудиту валютних операцій банку:

- оцінювання діяльності банківської установи на валютному ринку, оцінка його конкурентоспроможності;
- встановлення рівня ефективності залучення і використання ресурсів в іноземній валюті і дотримання нормативів НБУ в сфері валютних операцій;
- дотримання існуючих правил купівлі-продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України і на міжнародних валютних ринках;
- дотримання існуючих правил відкриття і обслуговування поточних депозитних рахунків фізичних осіб, суб'єктів господарювання і порядку функціонування кореспондентських рахунків банків-резидентів та нерезидентів у іноземній валюті і також кореспондентських рахунків банків-нерезидентів в валюті України;
- виконання існуючих функцій агента валютного контролю;
- дотримання існуючих правил здійснення валютно-обмінних операцій (здійснюється через каси і пункти обміну іноземної валюти) і встановленого порядку формування звітності щодо таких операцій;
- дотримання встановлених вимог до декларування валютних цінностей, що належать банку і перебувають за межами України та вимог валютного законодавства під час здійснення власних валютних операцій банку [24, с. 210].

Подальша специфікація управління валютними операціями має здійснюватися із урахуванням особливостей функціонування конкретного банку.

В процесі управління валютними операціями банківська установа може застосувати різного роду стратегії. Залежно від результатів здійсненого аналізу зовнішнього і внутрішнього середовищ, менеджментом банківської установи обирається така валютна стратегія, яка найбільшою мірою ним відповідає (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Характеристика валютних стратегій банку

Ознака	Вид стратегії банку		
	Скорочення	Обмеженого зростання	Зростання
Мета	Необхідність адаптуватись до трансформацій зовнішнього середовища та умов валютного ринку та за необхідності здійснити скорочення масштабів діяльності	Необхідність підтримки масштабів та структури діяльності на валютному ринку на досягнутому рівні з коригуванням відповідно до зміни умов функціонування	Необхідність використати можливості зовнішнього середовища і власний потенціал для нарощування обсягів валютної діяльності та підвищення її результативності та ефективності
Запро- вадження	Ідентифіковано значні загрози зовнішнього середовища. Виявлено явну валютну кризу	Ідентифіковано помірно-високі загрози зовнішнього середовища. Існує можливість валютної кризи	Функціонування банку в нормальних умовах зовнішнього середовища
Заходи	Вихід з ризикових сегментів валютного ринку шляхом заборони валютних операцій з підвищеним рівнем ризику. Зміна обсягу та структури валютної позиції для мінімізації рівня валютного ризику;	Робота на традиційних сегментах валютного ринку. Планування показників діяльності на валютному ринку «від досягнутого». Обмежене зростання обсягу валютних операцій при відносно сталій структурі валютної позиції	Входження банку в нові ризикові сегменти валютного ринку з підвищеним рівнем ризику. Збільшення обсягу та ускладнення структури валютної позиції
	Закриття або скорочення лімітів ризиків	Розмір та структура лімітів та ризиків не змінюється	Збільшення розміру лімітів ризику в межах нормативних вимог
	Відмова / призупинення програм розвитку	Програми розвитку реалізуються в запланованих обсягах	Значні витрати на програми розвитку діяльності на валютному ринку
	Докапіталізація обов'язкова	Докапіталізація необов'язкова	Необхідність докапіталізації визначається від загального рівня ризику та темпів зростання валютних операцій
Режим	Антикризовий режим	Режим підвищеної готовності	Режим діяльності в нормальних умовах

Систематизовано автором за [39, 46, 52 та ін.].

Згідно до обраної валютної стратегії банку відбувається конкретизація цільових орієнтирів, лімітів, індикаторів, які визначені у збалансованій системі показників щодо діяльності банку на валютному ринку.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки ключову роль у системі організації валютних відносин відіграють банки, оскільки саме вони виступають найважливішим елементом інфраструктури ринкового господарства і забезпечують реалізацію всіх економічних зв'язків, що пов'язані із використанням валюти.

Банки пропонують широкий спектр валютних операцій, вони забезпечують ефективну організацію процесу, посередницьке обслуговування і реалізацію валютних відносин при цьому відбувається, взаємодія із усіма суб'єктами валютного ринку. Однак, зміни, які відбуваються в організації економічних відносин, як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях визначають та встановлюють основні тенденції діяльності банків на ринку. Це стосується особливостей здійснення банками валютних операцій із врахуванням валютно-фінансових криз та непередбачуваності коливання валютних курсів. Усе це підвищують рівень ризику банку при здійсненні валютних операцій. Саме тому існує необхідність пошуку пріоритетних напрямів удосконалення функціонування вітчизняних банків у комплексній системі організації валютних відносин.

Досить важливим елементом забезпечення ефективності на національному рівні валютного ринку виступає застосування регуляторних механізмів, які впливають на діяльність банківської системи України. За умов відкритості української економіки національні регуляторні механізми переважно характеризуються лібералізмом. Це, максимально відкриває доступ до ринку іноземного капіталу і іноземної валюти. У той же час, наслідки лібералізації валютного ринку в державі Україні, які були характерні для національної фінансової системи останнім часом мають і позитивні і негативні наслідки.

Переваги лібералізації валютного ринку в Україні систематизовано у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Переваги лібералізації валютного ринку в Україні [27, 17, 40]

Переваги	Зміст та характеристики переваг лібералізації валютного ринку
1	відкриття доступу до міжнародних ринків валют
2	забезпечення процесу ефективного використання залученого капіталу
3	запровадження якісно нових стандартів обслуговування у системі роботи валютного ринку
4	застосування сучасних технологій шляхом обміну інформацією та досвідом інноваційного розвитку валютних ринків
5	зменшення валютної обмеженості на ринку
6	зростання обсягів прямих іноземних інвестицій
7	налагодження взаємодії між національними фінансовими інституціями та міжнародними фінансовими установами
8	отримання додаткових ресурсів валютним ринком
9	підвищення якості фінансового обслуговування банківськими установами
10	реалізація системи управління ризиками на валютному ринку шляхом реалізації провідного міжнародного досвіду
11	розвиток банківської системи, її удосконалення, приведення до європейських стандартів
12	розвиток процесів планування, організації, регулювання, аналізу, проєкції розвитку валютних ринків шляхом аналізу їх динаміки у системі міжнародних фінансових відносин, а не лише в системі національної фінансово-економічної системи
13	розвиток систем корпоративного управління
14	розширення обсягів іноземного капіталу та доступу до іноземних ринків
15	розширення переліку банківських валютних операцій
16	стабілізація курсу, що призводить до утримання курсу національної валюти на відносно сталих позиціях

Слід також визнати, що ліберальні підходи до побудови валютного ринку мають також негативні результати (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6 - Негативні результати ліберальних підходів до побудови валютного ринку в Україні [27, 17, 40].

Результати	Зміст та характеристики
1	банківська система України має низькі конкурентні позиції на глобальному фінансовому ринку через низький рівень капіталізації національних банків та їх обмежений доступ до валюти
2	вплив міжнародних фінансових та валютних кризових ситуацій на банківську систему та валютний ринок є вищим в умовах його лібералізації
3	вплив міжнародного валютного ринку та окремих його суб'єктів на діяльність національного валютного ринку та банківської системи на користь міжнародних гравців
4	вразливість національного валютного ринку до міжнародних трансформацій та коливань світового валютного ринку
5	захід на валютний ринок нестабільних фінансових гравців – банків із низьким рівнем капіталізації та високим ступенем фінансової нестабільності
6	зростання долі іноземних банків на банківському ринку України, завоювання нових сегментів ринку шляхом витіснення вітчизняних банків, що мають слабші конкурентні позиції
7	наявність спекулятивного попиту та проведення спекулятивних операцій в умовах обмеження регуляторних механізмів валютного ринку
8	підвищення ризиків витоку капіталу за кордон

За результатами аналізу процесів лібералізації валютного ринку в Україні доцільно визнати, що така система має багато переваг, вона є необхідною в умовах становлення валютного ринку для нашої держави,

оскільки Україна ще не стала масштабним гравцем на глобальних валютних майданчиках.

У той же час слід підкреслити, що процеси дерегуляції і лібералізації вимагають застосування своєчасних корегуючих впливів, які тісно пов'язані із зовнішніми і внутрішніми факторами впливу на валютні ринки і на банківську систему. Таким чином, актуальним питанням в умовах післявоєнної відбудови і залучення зовнішніх інвестицій в фінансову систему України має стати питання пошуку досить ефективних механізмів гармонійного балансування лібералізаційних і регуляторних впливів із метою забезпечення сталої роботи валютного ринку.

Таким чином, у першому розділі роботи: встановлено сутність та характеристики валютних операцій як об'єкту управління; обґрунтовано концептуальні основи управління валютними операціями банку.

2 Аналітична оцінка та аналіз ефективності управління валютними операціями банків

2.1 Оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку валютного ринку в Україні у 2019-2021 роках

Банківська система добре пройшла період турбулентності, який був зумовлений пандемією COVID-19 та протягом 2021 року нарощувала активні операції. Так, Національний банк України відмовився від нетрадиційних інструментів, що були запроваджені у 2020 році. Проте щоб захистити фінансові ринки від потрясінь НБУ зробив згортання поступовим та зрозумілим для учасників ринку.

Національний банк України у 2021 р. продовжив дотримуватися політики гнучкого курсоутворення на валютному ринку. Зокрема, як і раніше, НБУ згладжував коливання на валютному ринку при цьому збільшуючи подушку безпеки завдяки накопичення міжнародних резервів. Завдяки цього НБУ завершив 2021 р. із позитивним сальдо валютних інтервенцій (у 2,4 млрд дол. США), це дало змогу наростити міжнародні резерви до суттєвих, рекордних 31 млрд дол. США і досягти рівня докризового 2014 р. Зазначений обсяг резервів, який підкріплений довірою, яка сформована до монетарної політики НБУ став одним з наріжних каменів фінансової міцності банківської системи [37].

Зміцнення гривні спостерігалось упродовж значної тривалості 2021 року і створило умови для зламу інфляційної тенденції в Україні.

Після проходження піку у 11% у вересні 2021 року споживча інфляція знизилася до 10 % в грудні. НБУ вдалось зберегти контроль за інфляційними очікуваннями. А саме своєчасна реакція НБУ запобігла розкручуванню інфляційної спіралі. Якщо була б допущена інфляція, то монетарна політика

мала б бути набагато жорсткішою, це завдало б шкоди економічному зростанню [37].

Важливо підкреслити і те, що валютна політика НБУ забезпечила в 2021 р. посилення довіри до гривні, це підтверджується продовженням чіткої тенденції до дедоларизації. Така ситуація стосується як депозитів, що скоротилася за рік із 37,7 % до 32,4 % та і кредитів, які скоротилася із 36,7 % до 28,9 % [37].

Беручи до уваги макроекономічні передумови і пріоритетну необхідність забезпечення макрофінансової стабільності, НБУ послідовно продовжив рух до валютної лібералізації.

Так, у 2021 році були послаблені найвагомші антикризові заходи захисту та скасовані чи послаблені супутні валютні обмеження, що забезпечило створення найбільш комфортного режиму для здійснення інвестицій у нашу країну.

Розглянемо валютну лібералізацію від НБУ більш детально.

Протягом 2021 р. у сфері валютного регулювання НБУ дотримувався ключового напрямку – валютної лібералізації, її кінцевою метою є перехід до режиму вільного руху капіталу [37].

У той же час, збереження окремих заходів захисту на валютному ринку, що були запроваджені раніше, як антикризові обмеження також залишились актуальними.

Зокрема, НБУ забезпечував зважену і поетапну реалізацію кроків із валютної лібералізації (відповідно до розробленої Дорожньої карти скасування валютних обмежень) (рисунок 2.1). При цьому враховувалась макроекономічна ситуацію, першочергові потреби бізнесу і споживачів банківських послуг та також результати оцінки потенційного впливу лібералізаційних кроків на величину (обсяг) попиту на валютному ринку.

У 2021 р. було послаблено дію низки таких валютних обмежень (таблиця 2.1).

Рисунок 2.1 – Дорожня карта скасування валютних обмежень [37]

У рамках валютної лібералізації НБУ із метою спрощення умов і зменшення вартості організації розміщення українськими компаніями (власних) єврооблігацій за кордоном:

- НБУ виключив із переліку операцій на які встановлюється річний ліміт в розмірі 2 млн євро, операції із виплати доходу за єврооблігаціями і погашення єврооблігацій і операції емітента, які здійснюються зв'язку із розміщенням зазначених цінних паперів;

- НБУ «дозволив купувати іноземну валюту для накопичення на власному рахунку емітента єврооблігацій в українському банку до дат платежів із виконання зобов'язань за єврооблігаціями» [37].

Слід зазначити, що кожен крок щодо валютної лібералізації ухвалювався НБУ із урахуванням оцінки ефектів, які були отримані від вже знятих обмежень на валютному ринку України.

Таблиця 2.1 – Валютні обмеження НБУ, які послаблені у 2021 році [37].

№	Валютні обмеження НБУ, які послаблені у 2021 році
1	скасовано заборону на операції фізичних осіб із купівлі та продажу іноземної валюти за гривні на умовах “форвард”, а також на операції з купівлі та продажу іноземної валюти та банківських металів на умовах маржинальної торгівлі
2	знято заборону на здійснення банками операції на умовах “своп” із фізичними особами-резидентами, якщо перша частина такої операції передбачає продаж клієнту іноземної валюти або банківських металів
3	дозволено банкам здійснювати розрахунки в іноземній валюті за операціями з купівлі у фізичних осіб-резидентів державних цінних паперів, номінованих в іноземній валюті
4	удвічі збільшено е-ліміт для низки валютних операцій фізичних осіб із переказу коштів за кордон та на рахунки юридичних осіб-нерезидентів, відкриті в Україні, – до 200 тис. євро (в еквіваленті)
5	доповнено перелік операцій з експорту та імпорту товарів, на які не поширюються граничні строки розрахунків (на сьогодні – 365 календарних днів);
6	розширено можливості громадян з інвестування за кордон шляхом надання дозволу фізичним особам-резидентам проводити відповідні операції за участю інвестиційної фірми
7	дозволено уповноваженим установам здійснювати купівлю та продаж готівкової іноземної валюти фізичним особам за безготівкові кошти в гривні в касах уповноважених установ, їх відокремлених підрозділів (уключаючи платіжні пристрої) та пунктах обміну іноземної валюти
8	дозволено банкам здійснювати операції з купівлі та продажу банківських металів із фізичною поставкою за безготівкові кошти у гривні фізичним особам, а також операції з продажу банківських металів у вигляді монет – юридичним особам
9	надана можливість бізнесу купувати іноземну валюту без наявності підстав та зобов’язань, без подання до банку підтвердних документів у межах ліміту у 100 тис. євро (в еквіваленті) на день
10	розширено ліміти відкритої довгої та короткої валютної позиції банків з 10% до 15%

Також бралась до уваги ступінь поліпшення макроекономічної ситуації. Таким чином, лібералізаційні кроки НБУ не спричинили додаткового тиску на валютний ринок; вони не привели до порушення балансу попиту і пропозиції на валютному ринку.

Аналіз основних операцій на валютному ринку проведемо із використання даних та розрахунків, які подані у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз валютних операцій у БСУ за 2019-2021 рр.*

Показники	Роки, тис грн			Темп приросту до 2019 року, %	Темп приросту до 2020 року, %
	2019	2020	2021		
Чисті активи всього	1494460066	1824060170	2053927947	37,44	12,60
Чисті активи національна валюта	1002604713	1238430895	1470210864	46,64	18,72
Чисті активи іноземна валюта	491855353	585629275	583717082	18,68	-0,33
Кредитний портфель всього	562378518	596015791	766876461	36,36	28,67
Кредитний портфель національна валюта	365170677	388225093	538976217	47,60	38,83
Кредитний портфель іноземна валюта	197207841	207790697	227900244	15,56	9,68
Зобов'язання всього	1293605611	1613201302	1798249880	39,01	11,47
Зобов'язання національна валюта	725045003	965824378	1184357129	63,35	22,63
Зобов'язання іноземна валюта	568560608	647376925	613892751	7,97	-5,17
Кошти юридичних осіб всього	525041233	681473002	799844665	52,34	17,37
Кошти юридичних осіб національна валюта	334263040	448822007	566686905	69,53	26,26
Кошти юридичних осіб іноземна валюта	190778193	232650995	233157760	22,21	0,22
Кошти фізичних осіб всього	552592057	682544023	727022428	31,57	6,52
Кошти фізичних осіб національна валюта	314795363	397179277	457085026	45,20	15,08
Кошти фізичних осіб іноземна валюта	237796694	285364747	269937403	13,52	-5,41

* Розраховано автором за [37].

Результати аналізу здійснення валютних операцій в цілому свідчать, що усі показники в іноземній валюті у 2021 році в порівнянні із 2019 роком зросли, а саме: чисті активи на 18,68 %; кредитний портфель на 15,56 %; зобов'язання на 7,97 %; кошти юридичних осіб на 22, 21 %; кошти фізичних осіб на 13,52 % [37].

Результати аналізу здійснення валютних операцій в іноземній валюті у 2021 році в порівнянні із 2020 роком наступні: чисті активи зменшились на 0,33 %; зобов'язання зменшились на 5,17 %; кошти фізичних осіб зменшились на 5,41 %; кредитний портфель збільшився на 9,68 %; кошти юридичних осіб збільшились на 0,22 % [37].

У 2021 році в порівнянні із 2020 роком спостерігаємо такі тенденції:

1) чисті активи банків зросли (темپ приросту 12,60 %), тоді коли чисті активи в іноземній валюті зменшились (темп спаду - 0, 33 %);

2) кредитний портфель банків збільшився в усіх видах валют (темپ приросту 28,67 %) та у іноземній валюті (темп приросту 9,68 %);

3) зобов'язання банків зросли (темп приросту 11,47 %), тоді коли зобов'язання в іноземній валюті зменшились (темп спаду – 5,17 %);

4) кошти юридичних осіб збільшились в усіх видах валют (темп приросту 17,37 %) та у іноземній валюті (темп приросту 0,22 %);

5) кошти фізичних осіб зросли (темп приросту 6,52 %), тоді коли вони в іноземній валюті зменшились (темп спаду – 5,41 %).

В цілому по банківській системі України у 2021 році в порівнянні із 2020 роком спостерігаємо зменшення як чистих активів так і зобов'язань банків в іноземній валюті.

Напрацьовуючи інструменти і заходи якісного та своєчасного регулювання валютного ринку виникає потреба проаналізувати актуальну статистику і інформаційні дані щодо організації роботи українських інституцій із актуальних питань валютного нагляду у період пандемії коронавірусу. Усе це дозволить в майбутньому спрогнозувати загрози а

також передбачити виклики і підготуватись до коливань на валютному ринку в умовах воєнного стану.

Протягом 2021 р. від Національного банку України було отримано 3121 повідомлення (по 1558 суб'єктах господарювання) про виявлені факти ненадходження у установлені граничні строки розрахунків суми грошових коштів або товарів за експортно-імпортних операціях [37]. Впродовж 2021 р. із урахуванням отриманих повідомлень у 2020 році було відпрацьовано 3433 повідомлення (1777 суб'єкти господарювання). За результатами дослідження:

- виявлено порушення по 857 повідомленнях (554 суб'єкти господарювання);
- нарахована пеня у сумі 515,3 млн грн;
- складено довідки за 1429 повідомленнями (760 суб'єктів господарювання);
- встановлено відсутність за місцем реєстрації суб'єктів господарювання (456 суб'єктів) за 1 135 повідомленнями (рисунок 2.2).

Результати відпрацювання вчасно надсилались до НБУ для врахування вітчизняними банками при знятті експортно-імпортних операцій із валютного нагляду [18, с. 48]. Так, на кінець 2021 р. залишилися на відпрацюванні 2347 повідомлень (1220 суб'єктів господарювання).

За результатами 3155 перевірок суб'єктів ЗЕД, які були проведені у 2021 р., було нараховано 515,3 млн грн пені за порушення суб'єктами господарювання граничних строків розрахунків за експортно-імпортними операціями. Таким чином до бюджету надійшло 86,7 млн грн. [37].

Як зазначено в узагальненій звітності «Дані про стан заборгованості підприємств від здійснених зовнішньоекономічних операцій», на 1 січня 2022 року прострочена дебіторська заборгованість суб'єктів за проведеними зовнішньоекономічними операціями (дослідження шляхом перевірок) встановлено за 3011 суб'єктами на загальну суму 2935 млн дол США (рисунок 2.3).

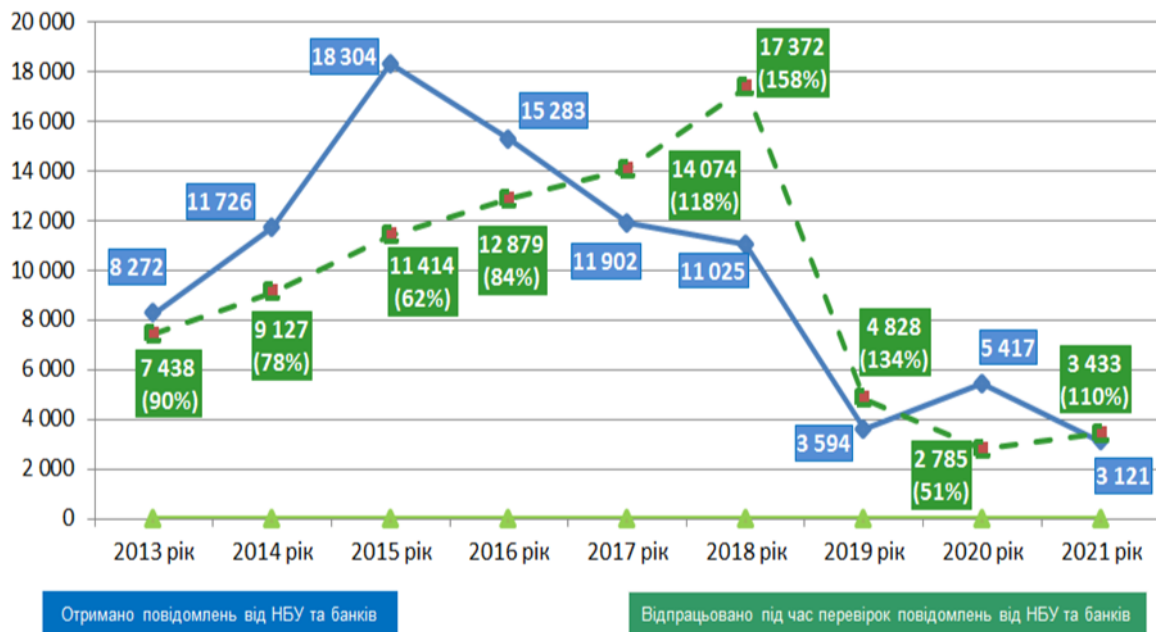

Рисунок 2.2 – Кількість повідомлень банків про порушення строків розрахунків за зовнішньоекономічними операціями [17]

Слід наголосити, що COVID 19 та воєнний стан внесли значні корективи та змусили на певний час призупинити функціонування різних сфер життя в Україні: економічна, соціальна та інші.

З 24 лютого 2022 року, на всій території України був введений воєнний стан.

НБУ оперативно прийняв Постанова Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 р. «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [7]. Цією постановою НБУ встановив низку обмежень щодо роботи всієї банківської системи держави.

Ці обмеження вплинули на операції фізичних осіб та на діяльність суб'єктів господарювання.

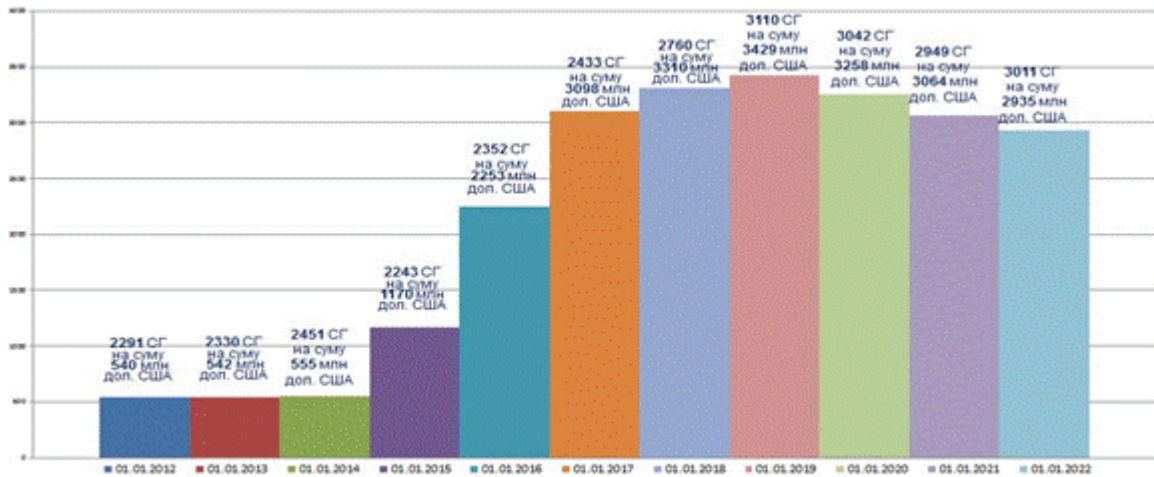

Рисунок 2.3 - Прострочена дебіторська заборгованість за експортно-імпортними операціями [37].

Постановою НБУ одразу було введено обмежувальні регуляторні заходи, це призвело до призупинення роботи валютного ринку України.

Таким чином, в умовах воєнного стану національна економіка України переживає значну мінливість курсу української валюти. Це призводить до зменшення обсягу інвестицій та експорту, соціально-економічної деградації і зuboжінню населення. В свою чергу, валютне регулювання із боку держави є своєчасною об'єктивною економічною необхідністю, яка зумовлена міжнародною економічною інтеграцією нашої держави до світового співтовариства та тісно пов'язана із міжнародною кооперацією виробництва та розширенням міжнародної торгівлі, усе це спричинило вихід процесу концентрації та централізації капіталу за існуючі межі національних кордонів. «У той же час, режим функціонування всіх видів валюти в Україні є потужним чинником подальшого її інноваційно-цифрового економічного розвитку. Існуючі коливання обмінних курсів у воєнний час мають багатосторонній і могутній вплив і на національну економіку і на світову економіку, отже проблема стабілізації обмінного курсу валют вимагає подальших глибоких досліджень» [19].

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках

Акціонерне товариство «Державний експортно-імпорتنний банк України» (скорочено АТ «Укресімбанк») засновано у 1992 році.

100 % статутного капіталу АТ «Укресімбанк» належать державі Україна. Функції із управління корпоративними правами держави у АТ «Укресімбанк» здійснює Кабінет Міністрів України [36, 37].

Як склалось історично, основним видом діяльності АТ «Укресімбанк» є обслуговування експортно-імпорتنних операцій. Сьогодні АТ «Укресімбанк» має диверсифіковану клієнтську базу, вона включає значну кількість великих промислових та державних суб'єктів господарювання - підприємств. АТ «Укресімбанк» приймає вклади як від фізичних, так і від юридичних осіб, надає кредити, виконує платіжне обслуговування в державі Україні і переказ коштів за кордон, операції із обміну іноземних валют, здійснює інвестування, виконує розрахунково-касове обслуговування різних клієнтів і також надає інші банківські послуги.

АТ «Укресімбанк» входить до трійки лідерів банківської системи України за рядом основних показників [36, 37].

АТ «Укресімбанк» за підсумками звітного 2021 р. отримав прибуток в розмірі 2,7 млрд. грн. За результатами 2021 року, банк втримав позицію в ТОП-3 найбільших банківських установ за чистими активами, кредитами клієнтам та зобов'язаннями. Основні фактори прибуткової діяльності банку у 2021 р. - це вжиття заходів із підвищення операційної ефективності установи банку (операційний прибуток банку зріс до 3,5 млрд. грн. в 2021 р. тоді коли в 2020 р. був 0,02 млрд. грн.) і продовження зваженої кредитної політики [36, 37].

Банк дотримується послідовної і зваженої політики у частині формування активів, він своєчасно та в повній мірі відображає відрахування

в резерви за кредитами клієнтів. АТ «Укресімбанк» дбає про збалансовану структуру своїх активів, прагне до її оптимальності з метою надійного виконання клієнтських операцій і фінансування реального сектору економіки держави. Рівень ліквідності банку є достатнім для виконання усіх зобов'язань банку.

В зв'язку із військовою агресією російської федерації, яка розпочалася 24.02.2022 року, НБУ визначено АТ «Укресімбанк», як об'єкт критичної інфраструктури в БСУ та включено до переліку системно важливих банків. Функціонування цього банку забезпечує стабільність банківської системи України, має суттєве значення для економіки і безпеки держави. Крім того АТ «Укресімбанк» включено до переліку уповноважених банків України, які залучаються до роботи (здійснення низки операцій) в умовах особливого періоду.

Проаналізуємо діяльність АТ «Укресімбанк» більш детально. Аналіз складу та структури активів АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках наведено у таблиці 2.3, а їх динаміки у таблиці 2.4 [36, 37]. Протягом 2021 року в порівнянні з попереднім фінансовим 2020 роком чисті активи зменшилися на 0,24 %, а у порівнянні із 2019 роком зросли на 35,97 %. Активи банку змінилися у 2021 році в порівнянні із 2020 роком за рахунок збільшення, а саме: кредитів та заборгованості клієнтів на 43,18 % ; основних засобів та нематеріальних активів на 17,12 %; інших фінансових активів на 52,21 %.

Зменшення активів банку у 2021 році в порівнянні із 2020 роком відбулося за показниками: грошові кошти та їх еквіваленти на 8,61 %; кошти в інших банках на 8,31 %; цінні папери на 12,42 %; інші активи на 13,25 %.

Слід вказати на значне збільшення кредитів та заборгованості клієнтів – 43,25 %.

У структурі активів найбільшу частку займають кредити та заборгованість клієнтів – 36,10 %, кошти в інших банках – 16,31 % та цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід – 6.63 %.

Таблиця 2.3 – Аналіз складу та структури активів АТ «Укрексімбанк» за 2019-2021 роки [36, 37].

Показники	Роки, тис. грн			Частка в активах, %			Зміни в структурі, %	
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2021/2019	2021/2020
Грошові кошти та їх еквіваленти	5202974	4217270	3854266	3,68	2,19	2,01	-1,68	-0,18
Кошти в інших банках	22477907	34152089	31314549	15,91	17,74	16,31	0,39	-1,43
Кредити та заборгованість клієнтів	53482032	48422709	69330616	37,86	25,15	36,10	-1,76	10,95
Кредити та заборгованість юридичних осіб	53291822	48281008	69164126	37,73	25,08	36,01	-1,72	10,93
Кредити та заборгованість фізичних осіб	190210	141701	166490	0,13	0,07	0,09	-0,05	0,01
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	22651392	14543523	12737353	16,04	7,55	6,63	-9,40	-0,92
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	0	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	22651392	250146	250146	16,04	0,13	0,13	-15,91	0,00
Основні засоби та нематеріальні активи	1675575	1643529	1924878	1,19	0,85	1,00	-0,18	0,15
Інші фінансові активи	1261715	101838	155002	0,89	0,05	0,08	-0,81	0,03
Інші активи	325348	349610	303283	0,23	0,18	0,16	-0,07	-0,02
Чисті активи, усього	141250805	192513572	192053565	100	100	100	-	-

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки активів АТ «Укресімбанк» за 2019-2021 роки [36, 37].

Показники	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
	2021/2019	2021/2020	2021/2019	2021/2020	2021/2019	2021/2020
Грошові кошти та їх еквіваленти	-1348708	-363004	74,08	91,39	-25,92	-8,61
Кошти в інших банках	8836642	-2837539	139,31	91,69	39,31	-8,31
Кредити та заборгованість клієнтів	15848584	20907907	129,63	143,18	29,63	43,18
Кредити та заборгованість юридичних осіб	15872304	20883118	129,78	143,25	29,78	43,25
Кредити та заборгованість фізичних осіб	-23720	24789	87,53	117,49	-12,47	17,49
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	-9914040	-1806171	56,23	87,58	-43,77	-12,42
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-22401246	0	1,10	100,00	-98,90	0,00
Основні засоби та нематеріальні активи	249303	281350	114,88	117,12	14,88	17,12
Інші фінансові активи	-1106713	53165	12,29	152,21	-87,71	52,21
Інші активи	-22065	-46327	93,22	86,75	-6,78	-13,25
Чисті активи, усього	50802760	-460008	135,97	99,76	35,97	-0,24

Слід зазначити, що у 2021 році у порівнянні із 2020 роком в активах банку зменшилась частка грошових коштів та їх еквівалентів на 0,18 %; коштів в інших банках на 1,43 %; цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід на 0,92 % та інших активів на 0,03%. За іншими показниками частка в активах банку збільшилась.

У порівнянні із 2019 роком спостерігаємо зменшення частки в активах за усіма показниками окрім частки коштів в інших банках, яка зросла на 0,39 %. Динаміка активів банку подана на рисунку А.2.

Активи банку на кінець 2021 року склали 192,05 млрд грн., що на 35,97% більше ніж у 2019 році та на 0,24 % менше ніж у 2020 році.

Загальна структура активів АТ «Укрексімбанк» є задовільною і дозволяє банку ефективно управляти ними.

Банківська установа підтримує стратегію нарощування власних фінансових ресурсів, проводить політику, яка спрямована на зниження ризиків, збереження високого рівня ліквідності і вдосконалення структури кредитних ресурсів, а також піклується про фінансове благополуччя кожного свого клієнта, при цьому керуючись принципами відкритості, довіри і партнерства.

Динаміка власного капіталу банку подана на рисунку А.3 [48].

Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Укрексімбанк» за 2019-2021 роки подано у таблиці 2.5. Величина власного капіталу банку у 2021 році у порівнянні із 2019 роком збільшилась, темп зростання склав 125,71 %, у порівнянні із минулим 2020 роком величина власного капіталу банку також збільшилась – темп приросту склав 125,97 %.

Збільшення власного капіталу є позитивною тенденцією. У 2021 році у порівнянні із 2019 роком воно відбулось за рахунок збільшення статутного капіталу та нерозподіленого прибутку.

Слід вказати і на значне зменшення резервів переоцінки.

Таблиця 2.5 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Укресімбанк» за 2019-2021 роки [36, 37].

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп зростання, %	
	2019	2020	2021	2021/2019	2021/2020	2021/2019	2021/2020
Статутний капітал	38730042	45570041	45570041	6839999	0	117,66	100,00
Незареєстрований статутний капітал	0	0	0	-	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	162926	207459	0	-162926	-207459	0,00	0,00
Резерви переоцінки	994999	835139	536475	-458524	-298664	53,92	64,24
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-30022145	-36608303	-33704406	-3682261	2903897	112,27	92,07
Власний капітал	9865823	10004336	12402110	2536288	2397774	125,71	123,97

У порівнянні із 2019 роком банк збільшував статутний капітал на 17,66 %. Протягом 2019-2021 років незареєстрований статутний капітал дорівнював 0.

Структура власного капіталу банку у 2021 році подана на рисунку А.4.

Як видно за результатами аналізу найбільшу частку у структурі власного капіталу банку займає статутний капітал, у 2021 році - 57 %. Значну частину займає нерозподілений прибуток 42 %. Резерви переоцінки мають не значну частку у структурі власного капіталу банку – 1%.

Проаналізуємо фінансові результати АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках, таблиця А.2.

За результатами 2019 та 2021 років банк отримав прибуток. За результатами 2021 року прибуток АТ «Укресімбанк» склав 2,683 млрд грн, що у порівнянні із 2019 роком більше на 167, 75 %. У 2020 році банк був збитковий, сума збитків складала 5,594 млрд грн.

Динаміка прибутку (збитку) АТ «Укрексімбанк» за 2019 - 2021 роки відображена на рисунку 2.4 .

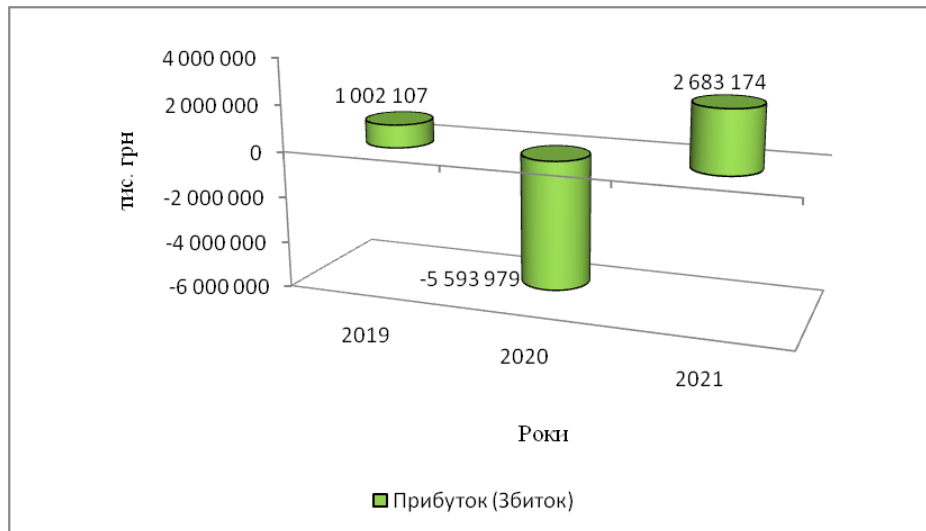

Рисунок 2.4 – Динаміка прибутку (збитку) АТ «Укрексімбанк» за 2019 - 2021 роки [36, 37]

Зростання чистого процентного доходу банку одночасно обумовили такі основні фактори:

- зростання середньозважених процентних ставок за процентними активами, а саме із 5,8 % (в січні 2021 р.) до 6,1 % (у грудні 2021 р.);
- збільшення відсоткових ставок за кредитами, а саме із 6,0 % до 7,4 %;
- збільшення кредитного портфелю у 2021 р. до 69 млрд. грн на кінець 2021 р.;
- зниження вартості процентних зобов'язань банку із 5,1 % (у січні 2021р.) до 3,9 % (у грудні 2021р.).

Окрім зазначеного, в частині непроцентних доходів відбулося досить значне зростання результату від торгових операцій (збільшення +375 млн. грн. до 732 млн. грн.) та збільшення чистого комісійного доходу (збільшення склало 263 млн. грн, або 46%).

Таким чином, фінансові результати банку у 2021 році значно покращились.

У таблиці А.3 подано результати аналізу складу та структури пасивів АТ «Укрексімбанк» за 2019 - 2021 роки.

Зобов'язання банку у 2021 році зросли у порівнянні із 2019 роком на 48266472 тис. грн, або на 36,74 % та склали 179651455 тис. грн; у порівнянні із 2020 роком зобов'язання зменшились на 1,57 %. У порівнянні із 2019 роком зросли усі зобов'язання банку окрім інших залучених коштів, фінансових зобов'язань та субординованого боргу. Найбільший темп спаду по інших фінансових зобов'язаннях – 50,78 %. (таблиця А.4).

У 2021 році в порівнянні із 2020 роком зросли: кошти отримані від НБУ (на 33,47 %), кошти банків (на 183,64 %), кошти клієнтів (на 5,96 %), резерви за зобов'язаннями (на 99,46 %), інші зобов'язання (на 73,22 %). Найбільше зростання коштів банків – на 183,64 %.

У 2021 році в порівнянні із 2020 роком зменшились: інші залучені кошти на 36,89 %, інші фінансові зобов'язання на 59,41 % та субординований борг на 16,94 %.

У 2021 році найбільшу питому вагу в структурі зобов'язань складають кошти клієнтів в сумі 121473150 тис. грн, або 67,62 %, інші залучені кошти 15,16 % та кошти отримані від НБУ 11,89 %.

Усі інші зобов'язання в порівнянні із минулими роками мають не значну питому вагу.

Слід відмітити у 2021 році в порівнянні із минулим 2020 роком зменшення частки таких зобов'язань як: інші залучені кошти, інші фінансові зобов'язання та субординований борг.

Динаміка зобов'язань АТ «Укрексімбанк» подана на рисунку А.5. Динаміка окремих зобов'язань банку подана на рисунку А.6.

В цілому протягом трьох років зросла загальна сума зобов'язань АТ «Укрексімбанк». Найбільшу частку у структурі зобов'язань банку займають кошти клієнтів даного банку. Доволі значними є кошти що отримані із НБУ.

Проаналізувавши фінансово-господарську діяльність АТ «Укрексімбанк» визначимо особливості проведення валютних операцій банку та дослідимо специфіку управління валютним ризиком.

Валютні операції банку займають значну частину активних та пасивних операцій банку, отже дуже важливо дослідити їх стан, динаміку та перспективи. Доцільним є розпочати із активних операцій банку.

Аналіз активних валютних операцій АТ «Укрексімбанк» подано у таблиці 2.6 та 2.7 .

Таблиця 2.6 – Активні валютні операції АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37].

Показник	2019р., тис. грн	2020р., тис. грн	2021р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/ зменшення), %.	
				2020- 2019рр.	2021/ 2020рр.	2020- 2019рр.	2021/ 2020рр.
Кошти в інших банках, усього	22477907	34152089	31314549	11674182	-2837539	51,94	-8,31
у тому числі в іноземній валюті	22479972	34121532	31 311 819	11641560	-2809713	51,79	-8,23
Кредити та заборгованість клієнтів	53482032	48422709	69330616	-5059323	20907907	-9,46	43,18
Кредити та заборгованість юридичних осіб	53291822	48281008	69164126	-5010814	20883118	-9,40	43,25
у тому числі в іноземній валюті	35238762	34758224	38950589	-480538	4192365	-1,36	12,06
Кредити та заборгованість фізичних осіб	190210	141701	166490	-48509	24789	-25,50	17,49
у тому числі в іноземній валюті	19939	14378	5204	-5561	-9174	-27,89	-63,81
Усього активів	141250805	192513572	192053565	51262768	-460008	36,29	-0,24
у тому числі в іноземній валюті	71733104	84868955	81076691	13135851	-3792264	18,31	-4,47

Таблиця 2.7 – Аналіз активних валютних операції АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37].

Показники	2019р.,	2020р.,	2021р.,	Абсолютне відхилення (+,-)	
	%	%	%	2020/ 2019р.	2021/ 2020 р.
Частка коштів в інших банках в іноземній валюті у структурі активів	15,91	17,72	16,30	1,81	-1,42
Частка кредитів та заборгованості юридичних осіб в іноземній валюті у структурі активів	24,95	18,05	20,28	-6,89	2,23
Частка кредитів та заборгованості фізичних осіб в іноземній валюті у структурі активів	0,01	0,01	0,00	-0,01	0,00
Частка активів в іноземній валюті у структурі активів	50,78	44,08	42,22	-6,70	-1,87

На основі проведеного аналізу відмітимо, що у 2021 році в порівнянні із минулим 2020 роком значно збільшились кредити та заборгованість клієнтів – на 43,18 %. У переважній більшості це кредити та заборгованість юридичних осіб, які збільшились на 46,25 %, у тому числі в іноземній валюті збільшились на 12,06 %. Спостерігається зростання суми кредитів та заборгованості фізичних осіб на 17,49 %, однак в іноземній валюті кредити та заборгованість фізичних осіб зменшились на 63,81 % в порівнянні 2020 роком. Сума коштів в інших банках усього зменшилась на 8,31 %, в тому числі в іноземній валюті на 8,23 %.

У цілому активи банку зменшились на 0,24 %, зокрема у іноземній валюті на 4,47 %.

Частка коштів в інших банках в іноземній валюті у структурі активів у 2021 році склала 16,30 %, у 2019 році цей показник 15,91 %, тобто у 2021 році в порівнянні з 2019 роком їх питома вага збільшилась на 0,39 в.п. у порівнянні із 2020 роком питома вага зменшилась на 1,42 в.п..

Динаміка коштів в інших банках та коштів в інших банках у іноземній валюті зображено на рисунку 2.5.

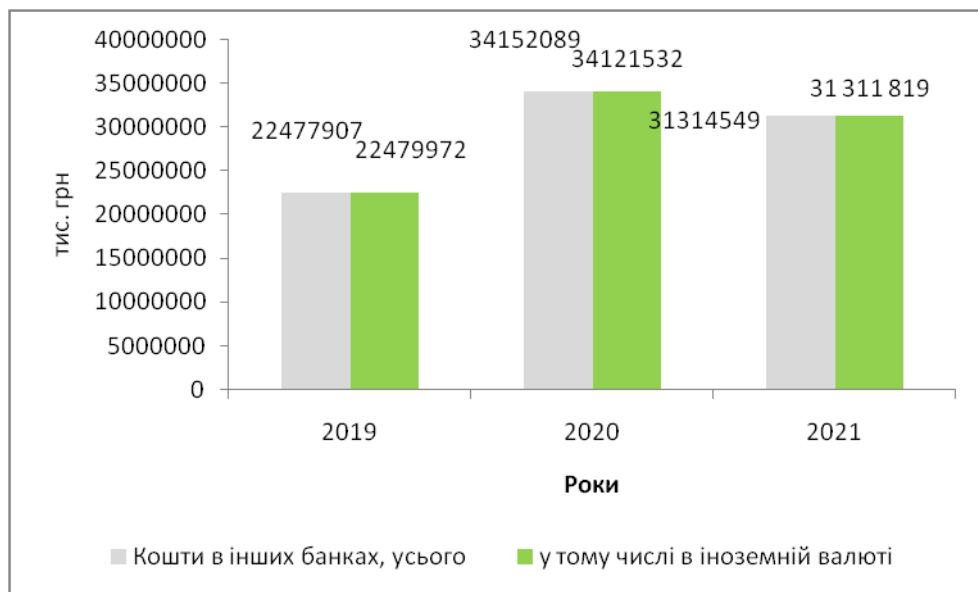

Рисунок 2.5 – Динаміка коштів в інших банках та коштів в інших банках у іноземній валюті АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

Частка кредитів юридичних осіб в іноземній валюті у структурі кредитів виданих юридичним особам у 2019 році склала 24,95 %, у 2020 році цей показник зменшився на 6,9 в.п. і склав 18,05 %, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком їх питома вага збільшилась на 2,23 в.п. і склала 20,28%.

В цілому обсяг кредитів юридичних осіб в іноземній валюті у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зменшився на 1,36 % і склав 34758224 тис. грн, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком – збільшився на 12,06 % і склав 38950589 тис. грн.

Частка кредитів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі кредитів виданих фізичним особам протягом 3 років незначна лише 0,01 %.

В цілому обсяг кредитів фізичних осіб в іноземній валюті у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зменшився на 27,89 % і склав 14378 тис. грн, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком – на 63,81 % і склав 5204 тис. грн, що свідчить про зміну кредитної політики банку та реструктуризацію проблемної заборгованості банку.

Динаміка кредитів фізичних і юридичних осіб в національній та іноземній валютах зображена на рисунку 2.6.

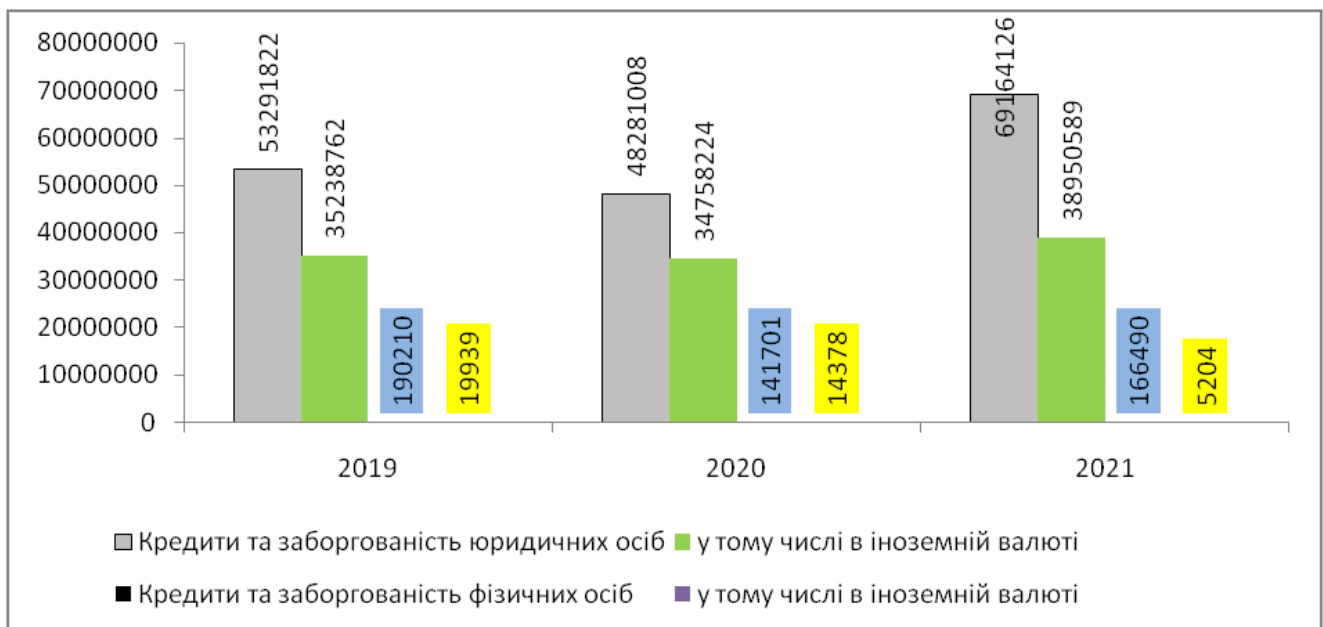

Рисунок 2.6 – Динаміка кредитів фізичних і юридичних осіб в національній та іноземній валютах АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

У 2019 році частка активів в іноземній валюті у структурі активів склала 50,78 %. У 2020 році частка активів в іноземній валюті у загальній структурі активів склала 44,08 %, що на 6,70 в.п. менше, ніж у 2019 році.

У 2021 році частка активів в іноземній валюті у загальній структурі активів склала 42,22 %, що на 1,28 в.п. менше ніж у 2020 році, що не є

позитивною тенденцією, оскільки робить нестійкою фінансову установу до коливань іноземної валюти.

Протягом трьох років частка активів в іноземній валюті у структурі активів незначно коливалась (від 50,78 % до 42,22 %).

Обсяг активів у іноземній валюті у 2019 році склав 71733104 тис. грн, у 2020 році, в порівнянні з 2019 роком обсяг активів в іноземній валюті зріс на 18,31 % і склав 84868955 тис. грн, у 2021 році в порівнянні з 2020 роком обсяг зменшився на 4,47 % і склав 81076691 тис. грн (рисунок 2.7).

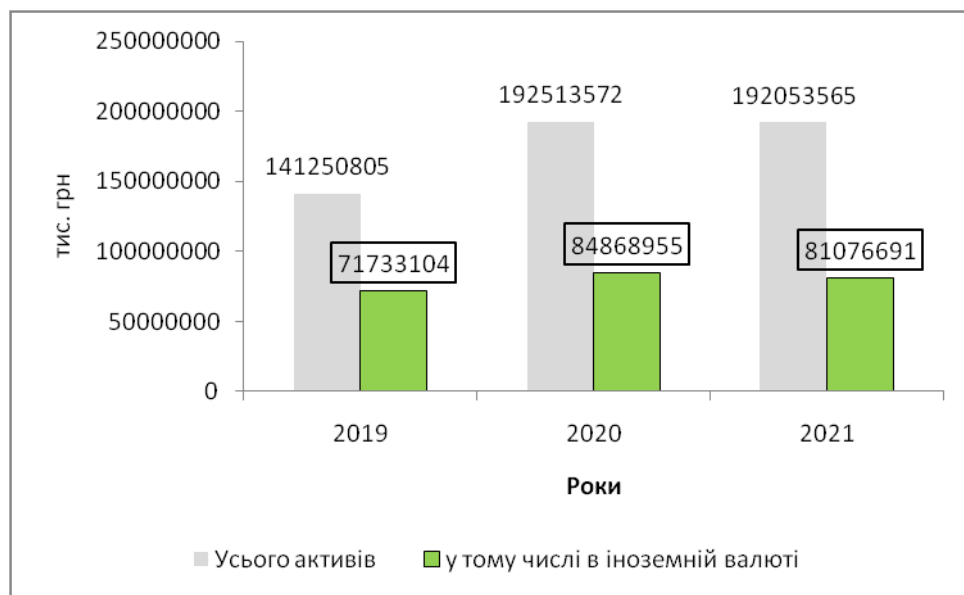

Рисунок 2.7 – Динаміка активів та активів у іноземній валюті
АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

Аналіз зобов'язань АТ «Укрексімбанк» у іноземній валюті представлено у таблиці 2.8 та 2.9.

На основі проведеного аналізу відмітимо, що частка коштів банків в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку у 2020 році в порівнянні із 2019 роком зменшилась на 0,01 в.п., а у 2021 році в порівнянні із 2020 роком збільшилась на 1,71 в.п. та склала у 2021 році 2,23 %.

Таблиця 2.8 – Пасивні валютні операції АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37].

Показник	2019р., тис. грн	2020р., тис. грн	2021р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/ зменшення), %.	
				2020- 2019рр.-	2021/ 2020рр.	2020- 2019рр.	2021/ 2020рр.
Кошти банків	759954	1471327	4173214	711373	2701887	93,61	183,64
у тому числі в іноземній валюті	694651	952841	4008020	258190	3055179	37,17	320,64
Кошти клієнтів,	75339449	114640732	121473150	39301283	6832418	52,17	5,96
Кошти юридичних осіб	75339449	73440438	83681222	-1899011	10240784	-2,52	13,94
у тому числі в іноземній валюті	47 119 693	32496680	36248108	-14623014	3751429	-31,03	11,54
кошти юридичних осіб на вимогу	28 699 335	40140931	57328826	11441597	17187894	39,87	42,82
у тому числі в іноземній валюті	18 492 599	22007278	25539643	3514679	3532365	19,01	16,05
Кошти фізичних осіб	25 778 783	28946731	26654689	3167948	-2292042	12,29	-7,92
у тому числі в іноземній валюті	16 685 931	19127397	17314834	2441466	-1812563	14,63	-9,48
кошти фізичних осіб на вимогу	5 857 916	7056101	7565735	1198185	509634	20,45	7,22
у тому числі в іноземній валюті	3 123 870	3601584	3795014	477714	193430	15,29	5,37
Боргові цінні папери, емітовані банками	0	0	0	-	-	-	-
у тому числі в іноземній валюті	0	0	0	-	-	-	-
Усього зобов'язань	131384982	182509236	179651455	51124254	-2857782	38,91	-1,57
у тому числі в іноземній валюті	97462782	108851405	99205798	11388624	-9645607	11,69	-8,86

Динаміка коштів банків в цілому та коштів банків у іноземній валюті зображено на рисунку 2.8 .

У 2021 році частка коштів юридичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку у 2020 році в порівнянні із 2019 роком зменшилась на 18,06 в.п., а у 2021 році в порівнянні із 2020 роком збільшилась на 2,37 в.п і складала 20,18 %.

Таблиця 2.9 – Аналіз пасивних валютних операції АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37].

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Абсолютне відхилення	
				2020/	2021/
				2019р.	2020 р.
Частка коштів банків в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	0,53	0,52	2,23	-0,01	1,71
Частка коштів юридичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	35,86	17,81	20,18	-18,06	2,37
Частка коштів юридичних осіб на вимогу в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	14,08	12,06	14,22	-2,02	2,16
Частка коштів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	12,70	10,48	9,64	-2,22	-0,84
Частка коштів фізичних осіб на вимогу в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	2,38	1,97	2,11	-0,40	0,14
Частка боргових цінних паперів, емітованих банком в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Частка зобов'язань в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку	74,18	59,64	55,22	-14,54	-4,42

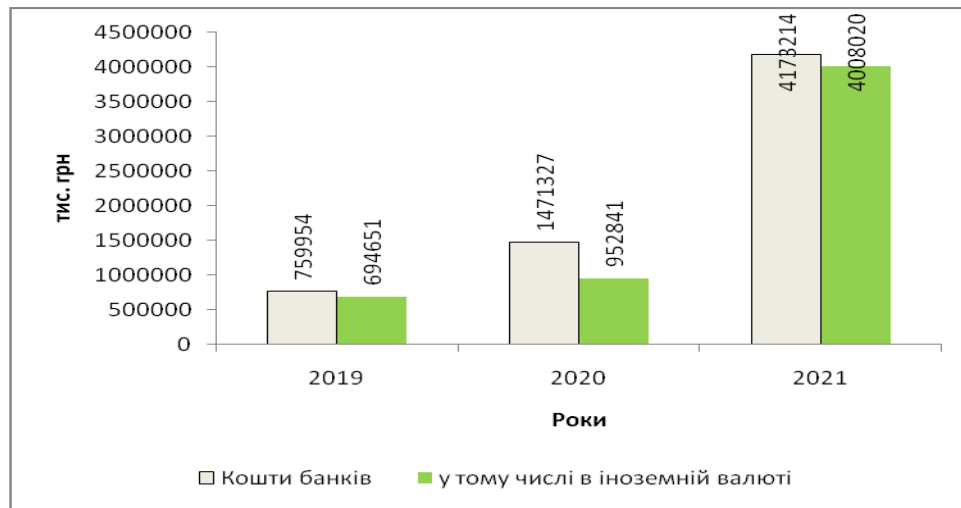

Рисунок 2.8 – Динаміка коштів банків та коштів банків у іноземній валюті АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

У 2021 році частка коштів юридичних осіб на вимогу в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку складала 14,22 %; у 2020 році в порівнянні із 2019 роком вона зменшилась на 2,02 в.п., а у 2021 році в порівнянні із 2020 роком збільшилась на 2,16 в.п. і складала 14,22 %.

В цілому, обсяг коштів юридичних осіб в іноземній валюті у 2020 році в порівнянні із 2019 роком зменшився на 31,03 %, а у 2021 році в порівнянні із минулим роком їх обсяг збільшився на 11,54 % і склав 36248108 тис. грн. Не така тенденція спостерігається відносно обсягу коштів юридичних осіб в іноземній валюті на вимогу. Вони у 2020 році в порівнянні із 2019 роком збільшились на 19,01 %, а у 2021 році в порівнянні із минулим роком їх обсяг збільшився на 16,05 % і склав 25539643 тис. грн.

Частка коштів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку у 2019 році складала 12,70 %, у 2020 році їх частка зменшилась на 2,22 в.п і склала 10,48 %, у 2021 році в порівнянні із 2020 роком питома вага зменшилась на 0,84 в.п. і склала уже 9,64 %. Таким чином частка коштів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку протягом трьох років зменшилась на 3,06 %.

В цілому обсяг коштів фізичних осіб в іноземній валюті упродовж аналізованого періоду у 2020 році збільшився, а у 2021 році зменшився. Так,

у 2020 році в порівнянні з 2019 роком обсяг збільшився на 14,63 % і склав 19127397 тис. грн, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком обсяг зменшився на 9,48 % і склав 17314834 тис. грн.

Динаміка коштів фізичних і юридичних осіб в національній та іноземній валютах зображено на рисунку 2.9.

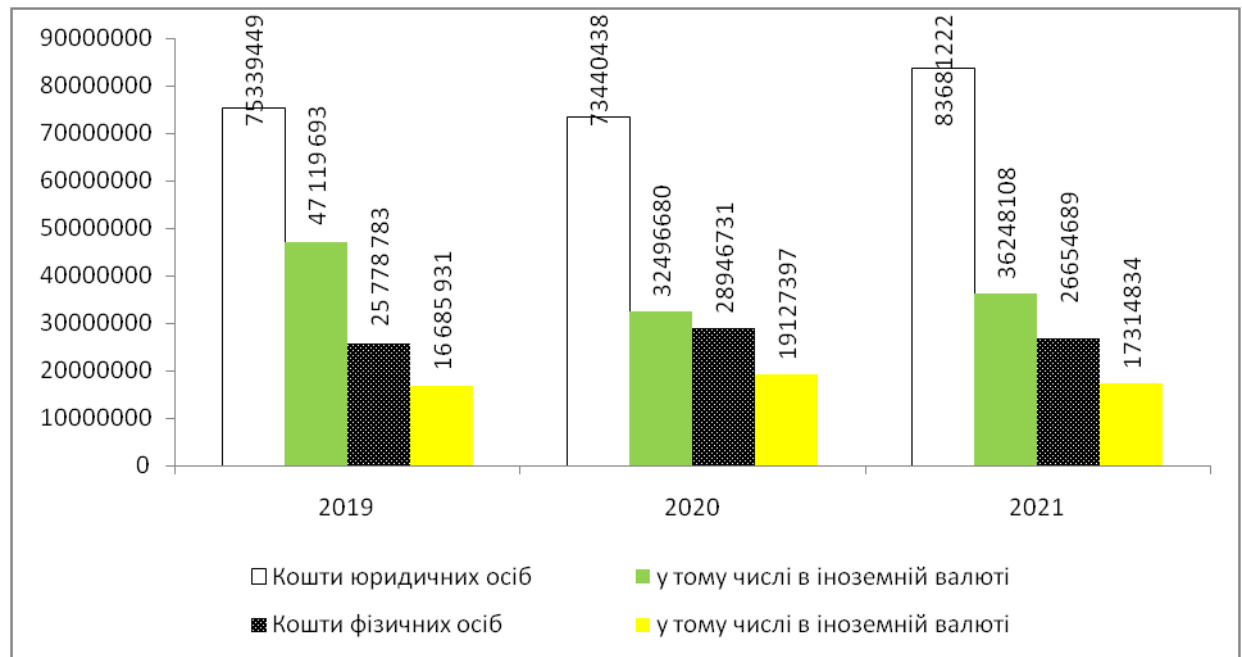

Рисунок 2.9 – Динаміка коштів фізичних і юридичних осіб в національній та іноземній валютах АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

У 2020 році питома вага зобов'язань в іноземній валюті у загальній структурі зобов'язань склала 59,64 %, що на 14,54 в.п. менше, ніж у 2019 році. У 2021 році питома вага зобов'язань в іноземній валюті у загальній структурі зобов'язань склала 55,22 %, що на 4,42 в.п. менше, ніж у 2020 році. Отже, спостерігається значне зменшення частки зобов'язань в іноземній валюті у загальній структурі зобов'язань банку.

Загальний обсяг зобов'язань банку у іноземній валюті у 2020 році в порівнянні з 2019 роком збільшився на 11,69 % і склав 108851405 тис. грн, а

у 2021 році в порівнянні з 2020 роком – обсяг зменшився на 8,86 в.п. і склав 99205798 тис. грн (рисунок 2.10).

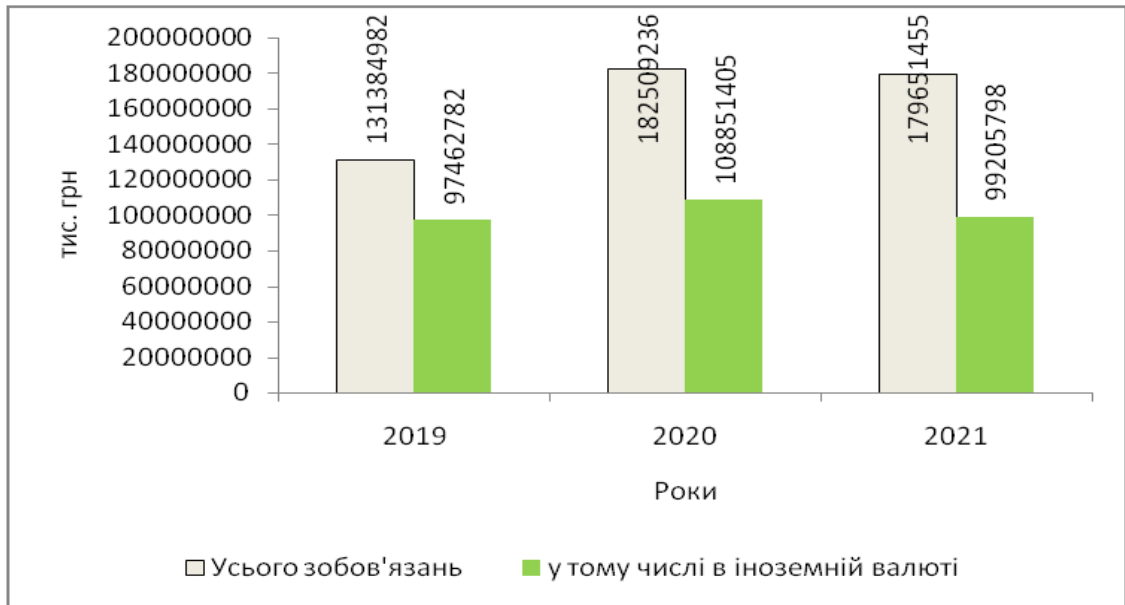

Рисунок 2.10 – Динаміка зобов'язань в національній та в іноземній валюті АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках [36, 37]

Зменшення зобов'язань в іноземній валюті протягом 3 років складає 1,79 %.

На основі проведеного аналізу діяльності АТ «Укрексімбанк» відмітимо, що банк здійснює валютні операції на підставі ліцензії.

Управління валютним ризиком у АТ «Укрексімбанк». Валютний ризик це ризик зміни вартості фінансових інструментів, якими володіє банківська установа внаслідок коливання валютних курсів. Головні валютні позиції АТ «Укрексімбанк» – в українських гривнях, доларах США та євро. Політика АТ «Укрексімбанк» щодо відкритих валютних позицій відповідає українському законодавству, яке встановлює нормативні ліміти для таких позицій.

Нами встановлено такі основні тенденції, що частка коштів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі зобов'язань банку протягом трьох років зменшилась на 3,06 %. Частка кредитів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі кредитів виданих фізичним особам протягом 3 років незначна

лише 0,01 %. Протягом трьох років частка активів в іноземній валюті у структурі активів незначно коливалась (від 50,78 % до 42,22 %). Зменшення зобов'язань в іноземній валюті протягом 3 років складає 1,79 %.

Таким чином, у другому розділі роботи нами: здійснено оцінку сучасного стану та тенденцій розвитку валютного ринку в Україні у 2019-2021 роках; проаналізовано фінансово-господарську діяльність АТ «Укрексімбанк» у 2019-2021 роках.

3 Напрями удосконалення елементів системи управління валютними операціями АТ «Укрексімбанк»

Банки, які є учасники валютного ринку, мають самі визначати той рівень валютного ризику, що вони мають змогу приймати із метою отримання прибутків. Однак, банківський бізнес полягає у наданні послуг клієнтам і немає включати ризик, що не пов'язаний із необхідністю проведення цих операцій. Банк має відігравати роль посередника між клієнтами та валютним ринком. Саме тому валютну позицію банку потрібно встановлювати на такому рівні, що відображає потреби щодо проведення клієнтських операцій. Із метою підтримки власної економічної безпеки і стабільності функціонування банкам потрібно утримуватись від спекулятивних операцій шляхом регулювання і обмеження розміру відкритої валютної позиції. В свою чергу, на валютну позицію банку впливають всі банківські операції, що проводяться із іноземною валютою і банківськими металами.

Слід підкреслити, що однією з складових механізму управління валютними операціями банку виступає ефективна система контролю валютного ризику, що запропонована нами АТ «Укрексімбанк» (рисунок 3.1). Об'єктом контролю у найбільш загальному вигляді виступають наслідки реалізації валютного ризику при проведенні валютних операцій. Це такі як зміна очікуваного результату від діяльності банківської установи на валютному ринку як наслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів, які впливають на рівень отриманого результату.

Процес контролю за валютним ризиком здійснюється фронт-офісом; бек-офісом (за деякими валютними операціями і визначеними нормативами і внутрішніми вимогами); підрозділами із ризик - менеджменту (виявлення, кількісна оцінка, контроль і моніторинг валютного ризику); колегіальними органами управління банківською установою.

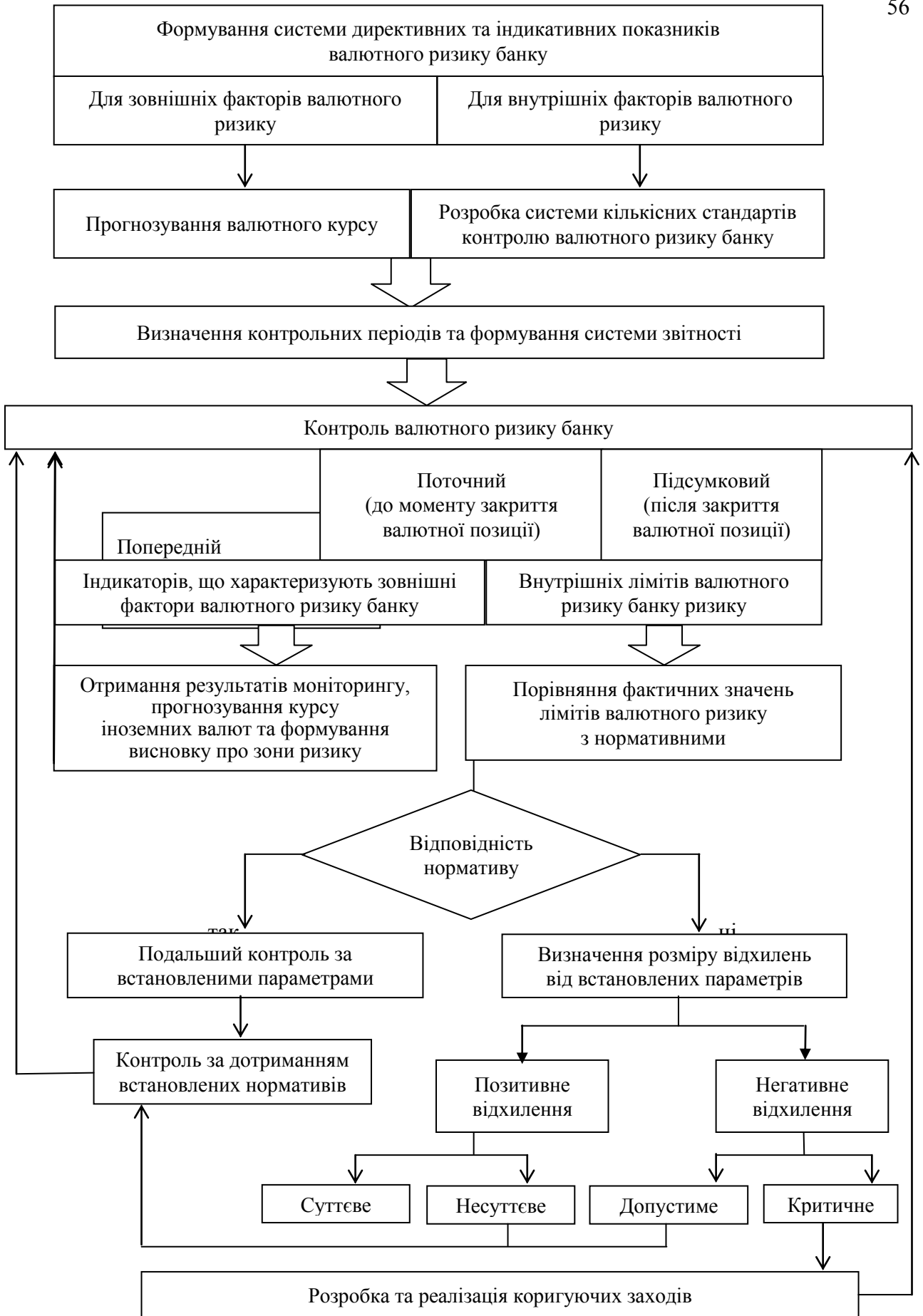

Рисунок 3.1 – Система контролю валютного ризику банку для АТ «Укрексімбанк» (запропоновано автором)

Зауважимо, що вибір інструментів і методів регулювання валютним ризиком залежить: від доступності і економічної доцільності їх використання; відношення банку до валютного ризику; від валютної ризик-стратегії банку. Вибір інструментів і методів регулювання валютним ризиком має враховувати внутрішні обмеження (організаційні, кваліфікаційні, ресурсні, інформаційні, технічні) та зовнішні обмеження (законодавчі і кон'юнктурні).

На підставі результатів аналізу фахової економічної літератури пропонуємо нині існуючі методи регулювання валютного ризику банківської установи розділити на два блоки: 1 - блок превентивних; 2 - блок поточних методів регулювання валютного ризику.

Блок превентивних методів регулювання валютного ризику банківської установи спрямований на попередження реалізації зовнішніх факторів або нівелювання наслідків їх реалізації в випадку, якщо попередити їх неможливо. За умови виявлення (на підставі результатів контролю) неефективності тих чи інших застосованих превентивних методів виникає необхідність ініціації застосування поточних методів регулювання. Вибір зазначених методів чи комбінування методів має визначатися, як необхідність (потреба) відновлення фінансової стійкості банку. Таким чином формується підґрунття для сталого зростання у перспективі (рисунок 3.2).

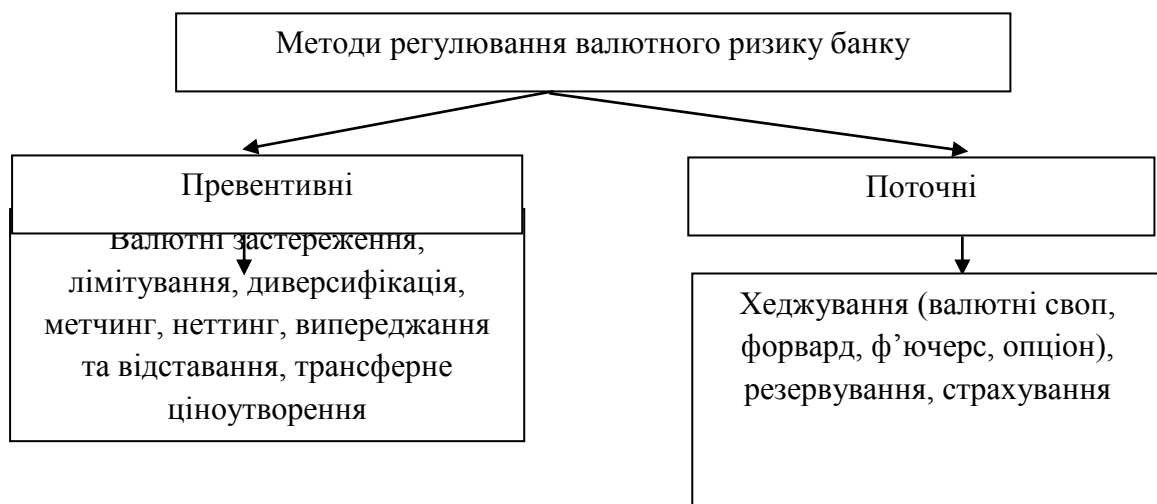

Рисунок 3.2 – Методи регулювання валютного ризику банку [8, 18, 28 та ін.]

Слід відмітити, що задля реалізації завдань системи управління банкам необхідно будувати власну стратегію управління валютними ризиками.

Зауважимо, що побудова стратегії управління валютними ризиками банку – це досить складний процес, який пов'язаний із визначенням і використанням сильних сторін банківської установи на ринку банківських продуктів. Для встановлення особливостей стратегії банку щодо управління валютними ризиками потрібно врахувати такі основні чинники:

1) питому вагу активних і пасивних операцій банку у іноземній валюті та у абсолютних показниках діяльності банку. Тут важливим є визначення специфічних особливостей і умов формування активів банку;

2) частку банку на валютному ринку. Тут важливим є визначення перспектив змін у взаємовідносинах із клієнтами, що пов'язані із обігом валют. Суттєвим є встановлення ролі та місця банку на ринку банківських послуг.

Залежно від впливу вище зазначених чинників можуть бути побудовані різні стратегії банку.

1. Стратегія диверсифікованості валютних операцій і впровадження нових банківських продуктів та освоєння регіонів. Така стратегія може бути побудована банками-лідерами на валютних ринках, зокрема і АТ «Укресімбанк». Сутність стратегії управління валютними ризиками полягає у розподілі ризику на засадах значної кількості інструментів і операцій у різних регіонах.

2. Стратегія, яка орієнтована на задоволення потреб окремо вибраного сегмента споживачів банківських валютних послуг. Ця стратегія може бути реалізована для великого сегмента ринку, однак при цьому можливості банку обмежені, оскільки виникає необхідність приділити увагу поліпшенню якості обслуговування клієнтів при здійсненні валютних операцій окремого сегменту.

3. Стратегія, яка заснована на розширенні послуг банку, які пов'язані із використанням валют для обмеженого сегмента. У цьому випадку має бути

врахована диверсифікація валютних ризиків для обмеженої кількості споживачів.

4. Захисна стратегія, її сутність полягає у зменшенні обсягів банківських ресурсів, що використовуються для здійснення валютних операцій. При цьому зменшення ризиків досягається використанням найпростіших чи абсолютно надійних валютних операцій.

Зауважимо, що положення запропонованих стратегій мають використовуватись банком при формуванні системи управління валютними ризиками, що включає п'ять стадій:

- 1) підготовча стадія збору інформації;
- 2) оцінка динаміки і нестабільності зовнішнього середовища;
- 3) вироблення комплексної стратегії на основі відповідності цілей можливостям їх досягнення;
- 4) розробка стратегічного плану розвитку банку;
- 5) визначення стратегічних параметрів (завдань та обмежень) за окремими видами валютних операцій банку.

Отже, основними напрямками удосконалення існуючих підходів до управління валютними ризиками мають стати такі:

- використання різних стратегій управління валютними ризиками;
- збалансований розвиток усіх складових елементів системи управління валютним ризиком;
- здатність банку швидко реагувати на появу нових чи нетрадиційних операцій у іноземній валюті;
- розвиток таких напрямків валютної діяльності банків, які супроводжується диверсифікованістю валютного портфеля банку;
- розширення кількісних та якісних параметрів оцінки рівня валютного ризику;
- виявлення та усунення диспропорцій між окремими елементами системи.

Наступним етапом нашого дослідження є розробка системи оцінки і стратегії розвитку валютних операцій АТ «Укрексімбанк».

Із врахуванням складності і багатоаспектності валютних операцій банку, суттєве підвищення ступеню впливу фінансових ризиків на результати діяльності банку, а це призводить до зростання загрози втрати фінансової стійкості і банкрутства, вважаємо доцільним використовувати комплексний підхід щодо оцінки валютних операцій банку.

На нашу думку, спираючись на проведені дослідження процесів регулювання і контролю діяльності банків на валютному ринку, доцільним є така система оцінки валютних операцій банку АТ «Укрексімбанк» (рисунок 3.3). Основними блоками є такі як: аналіз валютного ринку; аналіз внутрішнього середовища банку у контексті діяльності на валютному ринку; аналіз діяльності банку на валютному ринку; оцінка рівня валютної безпеки банку.

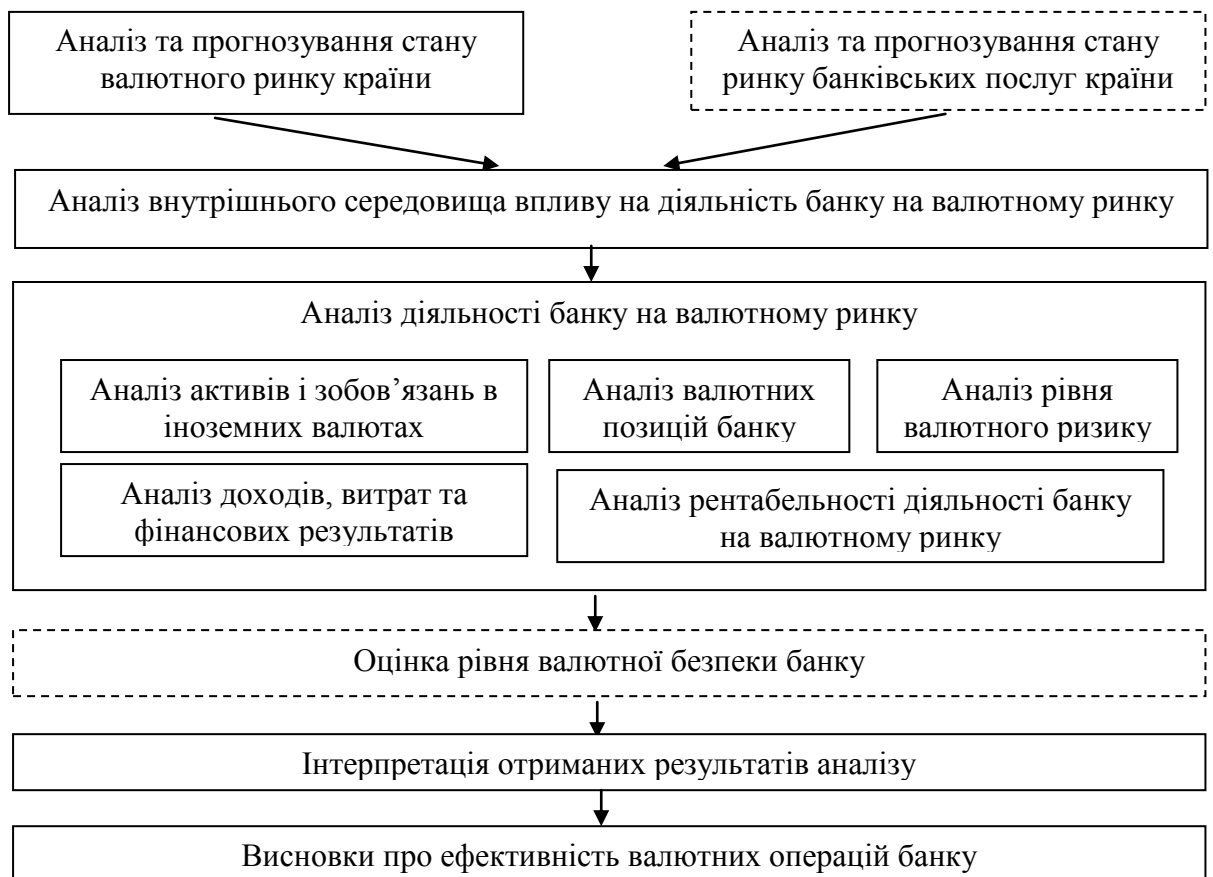

Рисунок 3.3 – Комплексна система оцінки валютних операцій АТ «Укрексімбанк» (запропоновано автором)

Для досягнення високого рівня оптимізації управління валютними операціями банку доцільно оцінювати ефективність операцій шляхом проведення аналізу дохідності та витрат, що пов'язані із виконанням валютних операцій (таблиця А.5).

Пропонуємо включити блок інструментарію аналізу валютних ризиків у окрему групу інструментів аналізу діяльності банківських установ на валютному ринку (таблиця А.6).

Як зазначено нами у таблиці А.6 у банківській практиці, із метою аналізу валютних ризиків, доцільно використовувати такі методики як: «вартість під ризиком (VAR), умовна вартість під ризиком (CVaR), концепція очікуваного дефіциту Expected Shortfall (ES), аналіз валютної позиції, стрес-тестування та бек-тестування» [53].

Інформаційною базою (забезпеченням) для проведення аналізу виступають внутрішньобанківські дані управлінського та статистичного обліку і звітності банку.

Вважаємо, що забезпечення валютної безпеки банку має базуватись на механізмі, котрий включає наступні елементи: всесторонній моніторинг економіки із метою виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз; вироблення порогових чи гранично допустимих значень показників (індикаторів), перевищення котрих може провокувати фінансову нестабільність та валютну кризу.

На нашу думку, запропонований підхід дозволить здійснювати більш ґрунтовну оцінку валютних операцій банку, тому що дозволяє проаналізувати стан розвитку валютного ринку і ринку банківських послуг, які здійснюють значний вплив на вибір стратегії діяльності кожного банку, а також включає оцінку фінансових результатів діяльності банку на валютному ринку із врахуванням рівня валютного ризику банку і визначення рівня валютної безпеки банку, це є підґрунтям для побудови ефективної валютної стратегії і механізму управління валютними операціями банку.

Наразі вітчизняним банкам у тому числі і банку АТ «Укресімбанк» доцільно розробляти фінансову стратегію розвитку валютних операцій, яка на нашу думку має включати такі 8 основних етапів (рисунок 3.4).

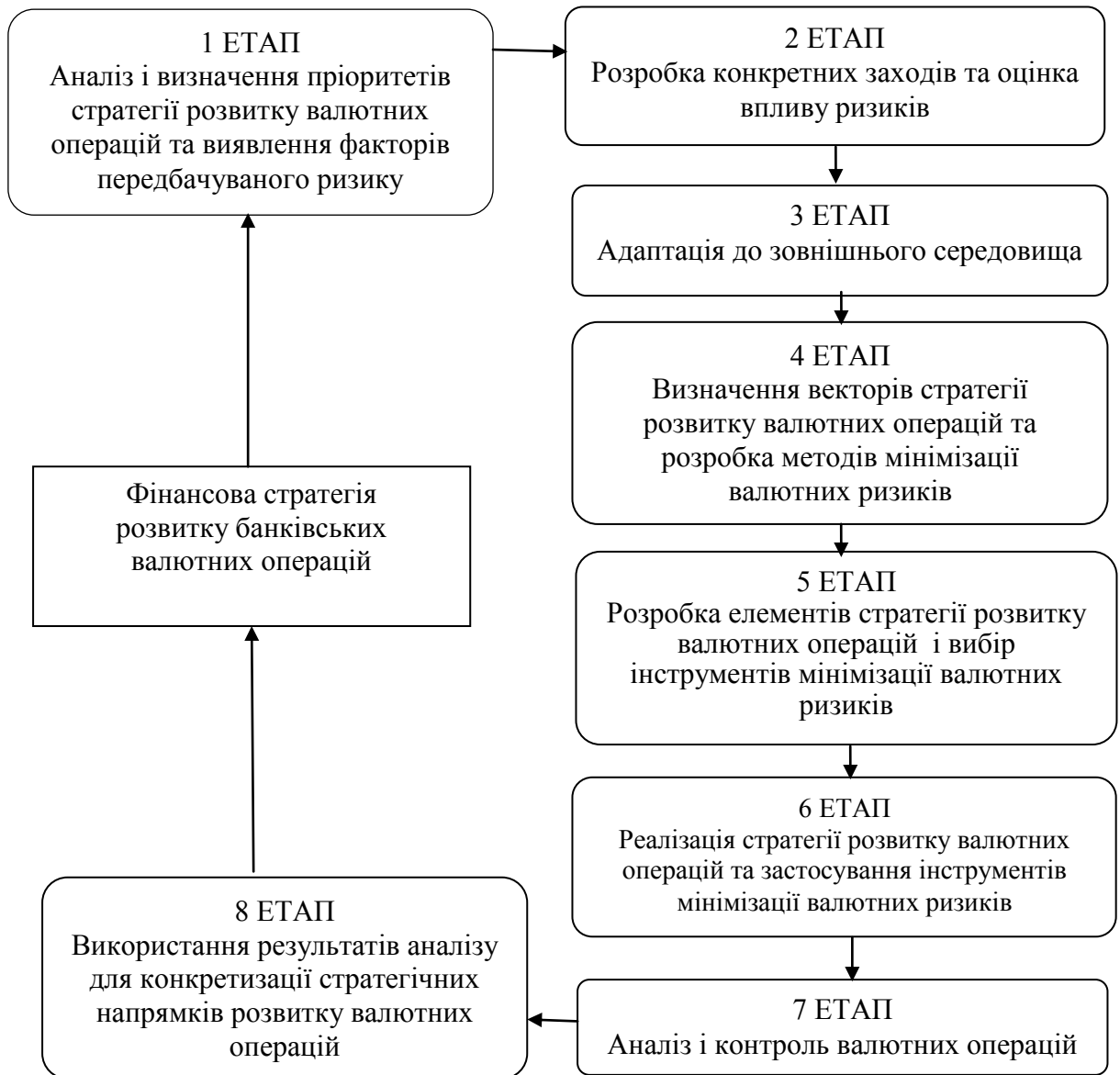

Рисунок 3.4 – Основні етапи формування стратегії розвитку валютних операцій АТ «Укресімбанк» (запропоновано автором)

Розширення діяльності банку на валютному ринку можливе через збільшення обсягів традиційних валютних операцій та шляхом розширення асортименту завдяки упровадження нових валютних операцій, розширення обсягів і структури клієнтів банку, освоєння нових ринків тощо.

Із метою збільшення обсягів традиційних валютних операцій банку ми пропонуємо розробити окремий план розвитку за кожною операцією, у якому окреслити особливості виконання операції, визначити перспективи розвитку і вдосконалення. Так банк зможе розробляти плани розвитку за такими видами валютних операцій: конверсійні операції, операції із залучення і розміщення валютних коштів, операції із організації міжнародних розрахунків та обслуговування валютних рахунків клієнтів, неторговельні операції, операції націлені на розвиток кореспондентських відносин із іноземними банками.

У ході впровадження нових для банку валютних операцій, потрібно розробити відповідні плани з впровадження і розвитку строкових валютних операцій і операцій із валютними деривативами, що дозволятимуть не тільки розширити спектр валютної діяльності банку, але і сприятимуть удосконаленню управління можливими валютними ризиками.

Одним з перспективних напрямків розширення валютної діяльності банку є розробка і впровадження комбінованих продуктів валютного обслуговування. В цьому аспекті плани можуть стосуватися щодо впровадження таких оновлених операцій, як: консультування, інформування, Інтернет-банкінг та інші. Ці операції безпосередньо не відносяться до валютних операцій, однак опосередковано вони впливають на підвищення рівня привабливості валютного обслуговування в банку, впливають на підвищення конкурентних переваг банку на валютному ринку і таким чином впливають на розширення і підвищення прибутковості валютної діяльності банку.

З метою побудови стратегії розширення валютної діяльності банку пропонуємо установі звернути увагу на дотримання наступних підстратегій:

– підстратегія позиціонування (орієнтування на певні сегменти ринку). Банк до прикладу здійснює надання певних валютних операцій більш ширшому колу споживачів, здійснює обслуговування окремих груп клієнтів шляхом надання їм ширшого спектру валютних послуг, окрім того проводиться позиціонування щодо потреб ринку, іншими словами

вдосконалення і розширення видів валютних операцій у яких найчастіше виникає потреба на ринку;

– підстратегія транснаціоналізації, що може відображати як ресурсопошукові, що направлені на залучення іноземних капіталів, так і ринково-пошукові орієнтири, які визначають принципи побудови і підтримки кореспондентських відносин із іноземними банками із метою освоєння нових ринків. Існування розвинутої мережі кореспондентських відносин це умова успішної роботи кожного банку, який функціонує на міжнародному рівні. Однак, не доцільно дотримуватись політики максимізації кількості кореспондентських рахунків, щодо їх побудови слід підходити зважено і прагматично. При цьому врахувавши те, що у провідних міжнародних банків досить добре розвинена кореспондентська мережа і тому достатньо працювати із лише декількома з них.

Внаслідок розширення меж міжнародного співробітництва і валютних відносин, банки мають покращувати якість обслуговування клієнтів і вдосконалювати механізм виконання валютних операцій.

За умов розвитку технічного прогресу для успішного здійснення валютних операцій потрібно використовувати нові електронні технології, що дозволяють ефективніше виконувати традиційні операції із валютою, і також надавати нові послуги аналітичного і консультативного характеру. До прикладу із допомогою відповідних програм банки можуть прогнозувати валютні курси, можуть розраховувати порівняльну дохідність операцій, здійснювати оцінку та аналіз доцільності їх виконання, визначити ступінь валютного ризику і мінімізувати його.

Надто важливу роль у реалізації стратегічних планів з удосконалення валютної діяльності банку відіграють процеси формування і використання валютно-ресурсної бази, особливо в умовах коли існує гостра нестача валютних коштів.

Із метою оптимізації управління валютними ресурсами, необхідно оцінювати ефективність їх розміщення шляхом оцінки і аналізу дохідності і

витрат, які пов'язані із виконанням валютних операцій. Це дозволить встановити, яку частку доходи від валютних операцій банку займають в загальному обсязі доходів банку і який рівень доходу банку забезпечує кожен напрямок його валютної діяльності.

На основі результатів проведеного дослідження ми підтримуємо думку вчених і пропонуємо виділяти превентивні і реактивні заходи щодо подолання існуючих проблем валютної діяльності банку. Так, «превентивні заходи передбачають використання інструментів регулювання на основі оперативного реагування на потенційні трансформації зовнішнього середовища шляхом розробки та реалізації комплексу рішень, що забезпечать попередження можливих загроз. Реактивні заходи формуються при виникненні проблем функціонування банку шляхом розробки та реалізації комплексу регулятивних рішень, які забезпечать усунення існуючих негативних відхилень у діяльності банку на валютному ринку за рахунок внутрішніх резервів та/або залучення ресурсів із зовнішніх джерел» [50].

Успішний перспективний розвиток валютних операцій банківських установ значно залежать від наявної системи економіко-правового регулювання, від здатності власне банків пристосовуватися до зовнішнього регулятивного середовища. Із метою усунення перешкод і недоліків, які мають критичний та хронічний характер в державному регулюванні у сфері валютних операцій потрібно: активізувати зусилля до упровадження економічних засобів регулювання, структурувати та систематизувати нормативно-правове поле щодо валютно–банківського регулювання, а саме провести його консолідацію; ввести зміни в діючий режим правового регулювання, створити більш сприятливі умови для залучення банками коштів фізичних осіб в іноземній валюті; переглянути існуючу систему санкцій, які застосовуються до банківських установ за порушення валютного законодавства. Таким чином, в третьому розділі роботи розроблено напрями удосконалення елементів системи управління валютними операціями АТ «Укрексімбанк».

Висновки

У ході дослідження, згідно до поставленої мети, нами обґрунтовано теоретико-методичні основ управління валютними операціями банків та розроблено напрями їх удосконалення.

У першому розділі роботи: встановлено сутність та характеристики валютних операцій як об'єкту управління; обґрунтовано концептуальні основи управління валютними операціями банку.

На підставі аналізу різних джерел проведемо дослідження трактування поняття «валютні операції» (таблиця А.1). Встановлено, що поміж науковців відсутня єдина думка щодо цього поняття, запропоновано власне його бачення. Пропонуємо доповнену (за класифікаційною ознакою ефективність результату) класифікацію валютних операцій банку (таблиця 1.1).

Наголошено, що ефективне використання банками взаємозв'язків всіх елементів системи валютного регулювання та контролю банків створює можливість досягнення оптимізації валютних відносин банків на підставі управлінських раціональних рішень. Систематизовано та дано характеристику рівнів та функцій управління валютними операціями банку. Виокремлено основні характерні риси валютних стратегій банку. Наголошено, що досить важливим елементом забезпечення ефективності на національному рівні валютного ринку виступає застосування регуляторних механізмів, які впливають на діяльність банківської системи України. Однак вони мають як позитивні та і негативні наслідки (таблиці 1.5 та 1.6).

У другому розділі роботи нами: здійснено оцінку сучасного стану та тенденцій розвитку валютного ринку в Україні у 2019-2021 роках; проаналізовано фінансово-господарську діяльність АТ «Укресімбанк» у 2019-2021 роках.

Банківська система добре пройшла період турбулентності, який був зумовлений пандемією COVID-19 та нарощувала активні операції. У сфері

валютного регулювання НБУ дотримувався ключового напрямку – валютної лібералізації, її кінцевою метою є перехід до режиму вільного руху капіталу. У 2021 р. було послаблено дію низки валютних обмежень (таблиця 2.1). Аналіз валютних операцій у БСУ за 2019-2021 рр. подано у таблиці 2.2. Результати аналізу в цілому свідчать, що усі показники в іноземній валюті у 2021 році в порівнянні із 2019 роком зросли. В порівнянні із 2020 роком спостерігаємо зменшення як чистих активів так і зобов'язань банків в іноземній валюті. З 24 лютого 2022 року, на всій території України був введений воєнний стан. НБУ оперативно прийняв Постанову Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 р. «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» і встановив низку обмежень щодо роботи всієї банківської системи держави.

Робота виконана із використанням результатів діяльності АТ «Укресімбанк». 100 % статутного капіталу АТ «Укресімбанк» належать державі Україна, основним видом діяльності є обслуговування експортно-імпорتنних операцій. Банк входить до трійки лідерів банківської системи України за рядом основних показників. Динаміка активів банку подана на рисунку А.2. Активи банку на кінець 2021 року склали 192,05 млрд грн., що на 35,97% більше ніж у 2019 році та на 0,24 % менше ніж у 2020 році. У структурі активів найбільшу частку займають кредити та заборгованість клієнтів – 36,10 %. Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Укресімбанк» за 2019-2021 роки подано у таблиці 2.5. Збільшення власного капіталу є позитивною тенденцією. У 2021 році у порівнянні із 2019 роком воно відбулось за рахунок збільшення статутного капіталу та нерозподіленого прибутку. Слід вказати і на значне зменшення резервів переоцінки. За результатами 2019 та 2021 років банк отримав прибуток. За результатами 2021 року прибуток АТ «Укресімбанк» склав 2,683 млрд грн, що у порівнянні із 2019 роком більше на 167, 75 %. У 2020 році банк був збитковий, сума збитків складала 5,594 млрд грн. В цілому протягом трьох років зросла загальна сума зобов'язань АТ «Укресімбанк». Найбільшу

частку у структурі зобов'язань банку займають кошти клієнтів даного банку. Доволі значними є кошти що отримані із НБУ.

Валютні операції банку займають значну частину активних та пасивних операцій банку. У 2021 році в порівнянні із минулим 2020 роком значно збільшились кредити та заборгованість клієнтів – на 43,18 %. У переважній більшості це кредити та заборгованість юридичних осіб, які збільшились в іноземній валюті на 12,06 %. В іноземній валюті кредити та заборгованість фізичних осіб зменшились на 63,81 %. Частка кредитів фізичних осіб в іноземній валюті у структурі кредитів виданих фізичним особам протягом 3 років незначна лише 0,01 %. У цілому активи банку зменшились у іноземній валюті на 4,47 %. Протягом трьох років частка активів в іноземній валюті у структурі активів незначно коливалась (від 50,78 % до 42,22 %). В цілому, обсяг коштів юридичних осіб в іноземній валюті у 2020 році в порівнянні із 2019 роком зменшився на 31,03 %, а у 2021 році в порівнянні із минулим роком їх обсяг збільшився на 11,54 %. Обсяг коштів фізичних осіб в іноземній валюті упродовж аналізованого періоду у 2020 році збільшився, а у 2021 році зменшився. Загальний обсяг зобов'язань банку у іноземній валюті у 2020 році в порівнянні з 2019 роком збільшився на 11,69 % і склав 108851405 тис. грн, а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком – обсяг зменшився на 8,86 в.п. і склав 99205798 тис. грн. Зменшення зобов'язань в іноземній валюті протягом 3 років складає 1,79 %.

У третьому розділі роботи розроблено напрями удосконалення елементів системи управління валютними операціями АТ «Укресімбанк».

Нами удосконалено елементи системи управління валютними операціями банку (рисунок 3.1) шляхом розробки складових системи контролю валютних ризиків банку. Дієздатність цієї системи забезпечується застосуванням методів регулювання валютного ризику, що дозволяє банку миттєво реагувати на виклики і небезпеки, які викликають та створюють ризики на валютному ринку.

Дістала подальшого розвитку система оцінки валютних операцій банку (рисунок 3.3). Основними блоками є такі як: аналіз валютного ринку; аналіз внутрішнього середовища банку у контексті діяльності на валютному ринку; аналіз діяльності банку на валютному ринку; оцінка рівня валютної безпеки банку. Для досягнення високого рівня оптимізації управління валютними операціями банку доцільно оцінювати ефективність операцій шляхом проведення аналізу дохідності та витрат, що пов'язані із виконанням валютних операцій (таблиця А.5). Пропонуємо включити блок інструментарію аналізу валютних ризиків у окрему групу інструментів аналізу діяльності банківських установ на валютному ринку (таблиця А.6).

Наразі вітчизняним банкам, у тому числі і банку АТ «Укрексімбанк», доцільно розробляти фінансову стратегію розвитку валютних операцій, яка на нашу думку має включати такі 8 основних етапів (рисунок 3.4). Розширення діяльності банку на валютному ринку можливе через збільшення обсягів традиційних валютних операцій та шляхом розширення асортименту завдяки упровадження нових валютних операцій, розширення обсягів і структури клієнтів банку, освоєння нових ринків тощо. Одним з перспективних напрямків розширення валютної діяльності банку є розробка і впровадження комбінованих продуктів валютного обслуговування.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 10.09.2022).
2. Про валюту і валютні операції [Електронний ресурс]: Закон України № 2473-VIII від 21.06.2018 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 10.09.2022).
3. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції» від 02.01.2019 р. № 8. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.09.2022).
4. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Правил функціонування Системи підтвердження угод на валютному ринку України» від 02.01.2019 р. № 10. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.09.2022).
5. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України" № 1 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.09.2022).
6. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями" № 2 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.09.2022).
7. Постанова Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 р. «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення 10.09.2022).
8. Береславська О. І. Інструменти валютного регулювання: структура та класифікація / О. І. Береславська, В. А. Овсяник // Збірник наукових праць

Національного університету державної податкової служби України. - 2014. - № 1. - С. 6-13.

9. Бідник Н. Б. Валютне регулювання та валютний контроль / Н. Б. Бідник // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». – 2012. – № 739. – С. 189–194.

10. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник / С.Я. Боринець. –5-те вид., перер. і допов. – К.: Знання, 2008. –583 с.

11. Боришкевич О. В. Валютне регулювання та контроль: навч. посіб. / О. В. Боришкевич, І. В. Краснова, В. С. Білошапка та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 400 с

12. Ботвіна Н. О. Управління валютними ризиками, вплив процентної ставки та валютного курсу на прибуток банків / Н. О. Ботвіна // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2021. – Том 19. – № 1. – С. 130-135.

13. Владимир О. Формування позитивної репутації банків як одна зі складових стабілізації валютного ринку України / О. Владимир, О. Стельмах // Соціально-економічні проблеми і держава. – Тернопіль, 2018. – Вип. 1 (3) – С. 33–38.

14. Глебова Н. В. Формування інформаційного забезпечення валютних операцій банку в системі обліку та аудиту / Н. В. Глебова // Бізнес Інформ. - 2019. - № 12. - С. 370-377.

15. Грищенко А. І. Можливості використання методології Value-atrisk для оцінки валютних ризиків в українських умовах курсоутворення / А. І. Грищенко // Актуальні проблеми економіки, 2016. – № 11 (65). – С. 73–79.

16. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пудовкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — 3-є вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 598 с.

17. Дергачова В.В. Рудніцька Ю.В. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності в умовах пандемії covid-19 / В.В.

Дергачова, Ю.В. Рудніцька // Економіка та держава. - 2020. - № 12. - С. 15–20.

18. Деркач Ю. Б. Управління валютними ризиками в банках / Ю. Б. Деркач // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». - 2019.- Вип. 14. – С. 130-133.

19. Деркач Ю.Б. Особливості валютних ризиків в Україні / Ю. Б. Деркач // Теоретичні та практичні аспекти розвитку національної економіки в умовах глобальної нестабільності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 вересня 2014 р. – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2018. – С. 68–70.

20. Деркач Ю.Б. Проблеми розвитку банківського валютного контролю в Україні / Ю. Б. Деркач // Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: International Scientific-Practical Conference, January 29, 2016. – Klaipeda: Baltija Publishing, 2016. – P. 257–260.

21. Деркач Ю.Б. Система валютного контролю уповноважених банків України / Ю.Б. Деркач // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2017. – № 12. – С. 178–181.

22. Дзюблюк О. В. Банки у системі організації валютних відносин: монографія / О.В. Дзюблюк, О.М. Владимир. – Тернопіль: ТЗОВ: «Тернограф», 2014. – 296 с.

23. Дзюблюк О. В. Валютна політика : [підручник] / О. В. Дзюблюк. – К. : Знання, 2007. – 422 с.

24. Камінська М. Б. Удосконалення обліку валютних операцій комерційних банків України / М. Б. Камінська // Вісник ЖНАЕУ. – 2016. – № 1 (54), т. 2. – С. 208–213.

25. Клименко О. М. Інструменти реалізації валютної політики НБУ / О. М. Клименко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. - 2014. - Вип. 1. - С. 80-88.

26. Кордонець Д.М. Механізм управління валютними операціями банку / Д.М. Кордонець // «Сучасний менеджмент економічних систем в

координатах парадигми сталого розвитку». Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (18 вересня 2019 р.). – Одеса: ОНПУ, 2019. – С. 72-75.

27. Косова Т.Д. Поведінковий підхід до регулювання економічних процесів на валютному ринку та їх моделювання / Т.Д. Косова, О.В. Терещенко // Економіка та держава. - 2021. - № 8. - С. 47–52.

28. Костюченко О. А. Правові засади валютного регулювання в Україні: навчальний посібник / О. А. Костюченко. – К.: КНТ, 2009. – 223 с.

29. Криволапов Б. М. Класифікація валютних операцій в міжнародному праві / Б. М. Криволапов // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 2. - С. 344-350.

30. Кузічкіна Н. І. Актуальні проблеми теорії та практики валютних кредитних операцій в Україні / Н. І. Кузічкіна // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Економіка". - 2013. - Вип. 13. - С. 202-207

31. Логінова Б.В. Оцінка сучасного стану та ефективності діяльності банківського сектору України / А.Л. Желіховський, Б.В. Логінова, Н.А. Хрущ // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2022. – С. 41-43.

32. Лучковська С. І. Зміст валютного регулювання та його співвідношення з механізмом валютного контролю / С. І. Лучковська // Університетські наукові записки. – 2019. – № 1. – С. 213–216.

33. Міжнародні фінанси : навч. посіб. / [І. І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка та ін.]; за ред. М. І. Макаренка та І. І. Д'яконової. – К.: ЦУЛ, 2013. – 548 с.

34. Нідзельська І. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні / І. Нідзельська // Банківська справа. – 2019. – № 4. – С. 12–18.

35. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.09.2022).

36. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк» [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <https://www.eximb.com/> (дата звернення 01.09.2022).

37. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення 01.09.2022).

38. Пробоїв О. А. Валютна політика України в умовах глобальної фінансової нестабільності і волатильності обмінних курсів валют / О. А. Пробоїв, О. І. Лупуляк // Інноваційна економіка. – 2019. – № 2. – С. 261-268.

39. Ребрик М. А. Управління валютним ризиком банку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. е. н. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М. А. Ребрик – Суми : УАБС НБУ, 2011. – 21 с.

40. Резнікова Н.В. Ідентифікаційні характеристики розвинених країн у мандатах міжнародних організацій: ознаки передової економіки у фокусі дослідження / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко, Н.В. Курбала // Економіка та держава. - 2020.- № 9.- С. 17–24.

41. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку / За ред. В. В. Коваленко:[Монографія]. – Одеса: «Атлант», 2012. – 765 с.

42. Романюк Н. Я. Концептуальні аспекти організації та регулювання валютних операцій банку / Н.Я. Романюк, Л.О. Матвійчук // Становлення та розвиток економіки і права: від теорії до практики : тези доповідей конференції, 23 лютого 2017р. – Вінниця : ВКІ, 2017. – С. 84-88

43. Романюк Н. Я. Управління валютним ризиком банку / Н.Я. Романюк, Л.О. Матвійчук // Творчий пошук молоді – курс на ефективність: тези доповідей VII Міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених, аспірантів, студентів, 21 березня 2017 р. – Хмельницький : ХКТЕІ, 2017. – С. 127-132

44. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції: підручник / Л.В. Руденко – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.
45. Ружанська Т. М. Особливості системи контролю валютних операцій в банківських установах / Т. М. Ружанська // Економічний форум. - 2020. - № 2. - С. 221-230.
46. Соколенко К.О. Валютні операції як складова процесу діяльності банків на валютному ринку / К.О. Соколенко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки. – 2012. – №2. – С. 46-54.
47. Сопко В. Механізм контролю валютного ризику банку / В. Сопко, Т. Ружанська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2019. - № 1. - С. 103-110.
48. Сухий Р. До питання визначення поняття "валютна операція" / Р. Сухий // Вісник Національного банку України. - 2013. - № 9. - С. 28-30.
49. Сухий Р. М. Особливості валютного контролю за операціями, що здійснюються на підставі договорів, укладених за допомогою засобів електронного зв'язку / Р. М. Сухий // Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". - 2014. - Вип. 2. - С. 133-144.
50. Управління банківськими ризиками : навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін. За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2007. – 600 с.
51. Фалюта А. В. Управління валютним ризиком банку [Електронний ресурс] / А. В. Фалюта // Економіка. Управління. Інновації. - 2018. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_61
52. Чирка Д.М. Валютні операції як основа валютного ринку / Д.М. Чирка // Економічний аналіз: збірник наукових праць. – Тернопіль: Видавництво ТНЕУ “Економічна думка”, 2010. – Вип. 7. – С. 129-132.

53. Шварц О. В. Методика Value-At-Risk (VAR) як метод управління валютним ризиком в банку / О. В. Шварц // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2012. - Вип. 1. - С. 384-389.

54. Aklin M., Arias E., Gray J. Inflation concerns and mass preferences over exchange-rate policy. *Economics & Politics*. 2022. Volume 34, Issue 1. PP. 5–40. DOI: <https://doi.org/10.1111/escp.12176> (дата звернення: 20.09.2022).

55. Berka M., Devereux M. B., Engel C. Real exchange rate adjustment and sectoral productivity in the Eurozone. *Am Econ Rev*. 2018. № 108 (6). PP. 1543–1581. URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.20151045> (дата звернення: 20.09.2022).

56. Byun Z. S. Y.-C. Knowledge Discovery on Cryptocurrency Exchange Rate Prediction Using Machine Learning Pipelines. Academic Editors: Gianvito Pio, Roberto Corizzo and Michelangelo. *Sensors* 2022. № 22 (5). 1740. DOI: <https://doi.org/10.3390/s22051740> (дата звернення: 20.09.2022).

57. Comunale M. Dutch disease, real effective exchange rate misalignments and their effect on GDP growth in EU. *J Int Money Financ*. 2017. № 73. PP. 350–370. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2017.02.012> (дата звернення: 20.09.2022).

58. Salomao J., Varela L. Exchange Rate Exposure and Firm Dynamics Get access Arrow. *The Review of Economic Studies*. 2022. Volume 89, Issue 1. PP. 481–514. DOI: <https://doi.org/10.1093/restud/rdab032> (дата звернення: 20.09.2022).

59. Yang H.-C., Syarifuddin F., Chang C.-P., Wang H.-J. The Impact of Exchange Rate Futures Fluctuations on Macroeconomy. Evidence from Ten Trading Market. 2021. № 20. DOI: <https://doi.org/10.1080/1540496X.2021.1976636> (дата звернення: 20.09.2022).

Додатки